№ 86 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼԻ № 86

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամս 1-ից սկսած:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и Кº, և նրա բաժանմունքներում.—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

1913 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 րուբլին, ձրիաբար կը ստանան հետեւեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» եւ հայ կինը», 2) «Մշակի» քառասնամեակ»:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՄՆԱՑԱԿԱՆ ԵԳՈՐՈՎԻՉ ՓՐԻԴՈՆԵԱՆԸ հոգեկան խորին վշտով յայտնում է
ԻՐ ԵՂԲՕՐ
ԳՐԻԳՈՐ ԵԳՈՐՕՎԻՉ ՓՐԻԴՈՆԵԱՆԻ
յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ ապրիլի 20-ին:
Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, չորեքշաբթի, ապրիլի 24-ին, առ. ժամը 10-ին հանգուցեալի բնակարանից (Սերգիէվսկայա № 11, սեփ. տ.) դէպի Նորաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:
Հանգուցեալի ցանկութեան համաձայն, խնդրվում է պսակներ չը դնել:
313. 3—3

ԵՂԲ. Գ. և Մ. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆՆԵՐԻ ՖՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԸ յայտնում են գերամեծար
ԳՐԻԳՈՐ ԵԳՈՐՕՎԻՉ ՓՐԻԴՕՆԵԱՆԻ
յանկարծակի մահը: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, չորեքշաբթի, ապրիլի 24-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Սերգիէվսկայա փ. № 11 ս. տ.) դէպի Նորաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:
318. 2—2

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է, որ հանգուցեալ ԹԱՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՓՐԻԴՕՆԵԱՆԻ
յուղարկաւորութիւնը տեղի է ունենալու չորեքշաբթի, ապրիլի 24-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Սերգիէվսկայա փ. № 11 ս. տ.) դէպի Նորաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:
321. 1—1

ՖՕՄԻՆԻ ՇԱԲԱԹՎԱՅ
ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ՍԵԶՕՆԻՑ
Մնացորդ բոլոր ապրանքները
ԿԸ ՎԱՃԱՌՎԵՆ
ՇԱՏ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
Ա/Տ ԵՂԲ. Ա. ԵՒ Ա. ՄԻԼԵԱՆՆԵՐ
Գօլօվինսկի պրօսպ., Կաղետսկի կորպ. դիմաց
(հ.) առ. 309. 2—2

ԱՊՐԻԼԻ 7-ԻՑ ԲԱՑՎԱԾ Է ԴԵՂԱՅԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐՈՎ ՊԱՐԱՊՈՂ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽԱՆՈՒԹԸ
„ՍՕԼՕՏՍՍ"
Քիրմայեվ, Սօլօլակսկայա փողոցի վրա, Թիֆլիսի Փոխադ. Վարկի Ընկ. նոր շինութեան մէջ:
ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱՅ իմ գործունէութիւնը Դեղատնային Ապրանքների Առևտրի Կովկասեան Ընկ. Երեւանեան հրապար. վրա գտնվող խանութի տնօրէնի պաշտօնում, գործին հմուտ լինելը, նոյնպէս և ներկայ նորաբաց խանութում յայտնի ֆիրմաների բարձր յատկութեան թարմ ապրանքներ ունենալը իրաւունք են տալիս ինձ յուսալու, որ Թիֆլիսի հասարակութիւնը ուշադրութեան կառնի խանութը ու միևնոյն ժամանակ կատարելապէս կը համոզվի ապրանքները բարեխղճօրէն վաճառելու մէջ:
առ. 274. 10—10 (ա.օ.) ԱՐՏԵՄ Բ. ՕՎՉԵԱՆՑ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ
Չորեքշաբթի, մայիսի 7-ին
Յոբելեանական ներկայացում
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կը տայ հանդիսաւոր ներկայացումն
Ի պատիւ դերասան ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ 40-ամեայ բեմական գործունէութեան
I ՊԷՊՕ Հեղ. հանգ. Գ. Սունդուկեանի 3-րդ գործողութիւն
II Ամօթ ձեր աղայութեանը Թարգմ. Գ. Տէր-Դաւթեանի 2-րդ գործողութիւն
III Օսկան Պետրովիչն դժոխքումը
Այս անգամ դժոխքից դուրս կը գան նոր մեղք գործած անձնաւորութիւններ: Ցարս 1 գործ. հեղ. Գ. Սունդուկեանի:
IV ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
Խաղամիջոցին պ. ՀԱՋՐՈՒՆ իր խմբով կերգեն:
Մասնակցում են՝ տ. տ. ՄԱՑՍՈՒՐԵԱՆ, ՎԱՐԴՈՒՀԻ, Ցասմիկ, օր. Խիթարեան, Զարուհի, պ. պ. Միրաղեան, Տէր-Գրիգորեան, Մամիկոնեան, Ստեփանեան, Փիրումեան, Տէր-Դաւթեան և ուրիշները:
առ. 301. 2—2

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՏԻ և սրտի: Բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, ՌՈԴԻԻ պրէպարատներով և վիրաբուժական միջոցով՝ ՊՆԷՎՄՕՏՕՐԱԿՍՈՎ:
Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը:
Չքաւորներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար:
Սօլօլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանովսկայա): հեռախօս 7—92.
(ա.օ.) առ. 92. 100—56

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

I

Հայկական հարցը սկսել է առանձին ուշադրութեան առարկայ դառնալ քաղաքական աշխարհում:

Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի և Անգլիայի համակրութեան մասին դէպի հայերը եղել են ակնարկներ զանազան ժամանակներում:

Բայց եւրոպական միւս երեք խոշոր պետութիւնները պահել են իրանց զսպված, խօսել են վերապահութեամբ, երբեմն նոյն իսկ խանգարիչ հանդիսանալով հայկական բարենորոգումների խնդրի դրական լուծման համար:

Եւ ահա այժմ այդ վերջին պետութիւնները ցոյց են տալիս մի առանձին զիւրազգացութիւն դէպի իրանց բացասած և արհամարհած հարցը:

Դէպի հայկական հարցը:

Գերմանիան իրազեկ է արել ում որ հարկն է, թէ նա հետաքրքրվում է հայկական հարցով, և նոյն իսկ հրաւիրել է Թիւրքիայի մինիստրական շրջանի առանձին ուշադրութիւնը հայերի գրկանքների և հարստահարութիւնների վրա, պահանջելով դրական գործունէութիւն բարենորոգումներ մացնելու ասպարէզում: Գերմանիան մանաւանդ քնքուշազգաց է դէպի Կիլիկիայի հայերը և նախազգուշացրել է, որ նա պէտք է պատասխանատւութեան կանչի տեղական վարչութիւնը, եթէ հայերին սպառնայ մի որեւէ վտանգ:

Աւստրիան, որը մինչև այժմ ոչ մի առանձին քաղաքականութիւն չէր մշակել հայերի վերաբերութեամբ, այժմ յայտարարում է, որ նա վերցրել է իր վրա Թիւրքիայում ապրող հայ կաթօլիկների դատը, և փորձում է ազդել Թիւրքիայի վրա թելադրելով որոշ գործունէութիւն իր առաջարկների համաձայն:

Համեմատաբար աւելի լուռ է Իտալիան. բայց Իտալիան անցեալում աւելի, քան իր զինակիցները, զբաղվել է երբեմնապէս հայկական խնդրով և ընդհանրապէս յայտնի է իբրև համակրող հայերի: Իտալիան փորձել էր նոյնիսկ իր անցեալ տարվայ պատերազմի ժամանակ գրգռել հայերին դէպի քաղաքական շարժում Թիւրքիայի դէմ:

Այդպիսով մենք տեսնում ենք, որ քաղաքական մթնոլորտում կայ թէև ոչ շատ մեծ, բայց և այնպէս մի որոշ առաւել նպաստաւոր տրամադրութիւն դէպի հայկական հարցը:

Դա նշանաւոր հանգամանք է, որը պէտք է հաշւի առնել:

Արդարև եւրոպական պետութիւնները շուտով պէտք է սկսեն սակարկութիւններ Թիւրքիայի հետ ֆինանսական հողի վրա և միևնոյն ժամանակ պէտք է աշխատեն մաքրել դիւանագիտական սեղանը յետաձգված կամ մոռացված հարցերից:

Եւ ահա թէ այդ երկու պատճառներով և թէ հայկական նահանգների սոսկալի վատթար կացութեան շնորհիւ եւրոպական քաղաքագիտութիւնը ստիպված է զբաղվել հայկական հարցով, իբրև հերթական մի խնդրով:

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 ապրիլի

Պետերբուրգ.—Հրատարակված է, որ 1913 թւին վեց շաբաթով զինւորական ծառայութեան են կանչվում Եւրոպական և Ասիական Ռուսաստանի նահանգներում բնակվող՝ ըստ կրթութեան 1-ին կարգի արտօնութիւն վայելող զինւորները և պահեստի պրապորշչիկները:

(Պաշտօնական):Ոստիկանութեան դեպարտամենտի կողմից. «Վերջին օրերս մի շարք լրագիրներում նկատողութիւններ երևացին Պետերբուրգում զանազան կրթական հաստատութիւնների սաների մէջ կատարված ձերբակալութիւնների մասին, ըստ որում այդ նկատողութիւնների մեծ մասում ձգտումն է նկատվում այդ ձերբակալութիւնները կապել 1912 թ. դեկտ. 9-ի համառուսանողական կազմակերպութեան ժողովին մասնակցողների կալանաւորման հետ: Իրողութիւնն այն է, որ Պետերբուրգում և մի քանի ուրիշ քաղաքներում մարտ ամսի վերջերում տեղի ունեցած ձերբակալութիւնները հիմնված են հետևեալ փաստերի վրա:

«1912 թ. ապրիլին Պետերբուրգում երևան հանվեցին մինչ այդ անյայտ «յեղափոխական դաշնակցութեան հիմնադիր խմբակի» թռուցիկները, որ նպատակ է դրել տապալել ներկայ պետական կազմը, և անցեալ տարվայ մայիսի 15-ին նրա մասնակիցներից մի քանիսը կալանաւորվեցին և քննութեան ենթարկվեցին Պետերբուրգի ժանդարմական վարչութեան մէջ: Սակայն դրանից յետոյ էլ յիշեալ յեղափոխական դաշնակցութիւնը շարունակեց գոյութիւն ունենալ, և այս տարվայ փետրվարին հրատարակեց յանցաւոր թռուցիկներ, որոնցով բացի Թագաւոր Կայսրի սրբազան Անձնաւորութեան հասցէին վիրաւորանքներ գրելուց և բացի դէպի Գերագոյն իշխանութիւնը յանդուգն անյարգանքից, կոչ էր անվում «տապալելու Ցարի Թագաւորութիւնը» և հիմնելու դեմոկրատիական հանրապետութիւն:

«Դրանից յետոյ ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ, որ «յեղափոխական դաշնակցութեան» Պետերբուրգեան խմբակը յանձն է առել կազմակերպել բանւորական գործադուլներ ֆաբրիկաներում և գործարաններում և փողոցային ցոյցեր կազմել այս ապրիլի 4-ին, ըստ որում այդ նպատակով միւս յեղափոխական կազմակերպութիւնների հետ միասին մշակել ու հրատարակել է յանցաւոր կոչը:

«Այդ տուեալները դրդեցին պահնորդական բաժանմունքին ձերբակալել «յեղափոխական դաշնակցութեան» անդամներին, որոնցից միայն երկուսը մասնակցել էին Վիտմէրի գիմնազիայում տեղի ունեցած խորհրդակցութեանը:

«Ընդամենը ձերբակալվեցին 31 հոգի և խուզարկութեան ենթարկվեցին 40 մարդ: Յանցաւորների դէմ դատ է բացվելու քր. պատժ. 1035-րդ և 102-րդ յօդուածներով»:

Ֆրանսիական դեսպան Դելկասէն վերադարձաւ:

—

Մօսկվա.—Փրկչի տաճարում հոգեհանգիստ կատարվեց՝ ֆելդմարշալ իշխան Կուտուզովի յիշատակին՝ նրա մահվան 100-ամեակի առիթով: Կայսերական զինւորա-պատմական ընկ. Մօսկվայի ճիւղը հանգանակութիւն է սկսել Կուտուզովի արձանի համար:

—

Լօնդօն.—Լրագիրները լի են ապրիլի 21-ին Տրաֆալգարի պարտէզում տեղի ունեցած անկարգութիւնների նկարագրութեամբ: Գործը աւելի լուրջ էր, քան ենթադրում էին երէկ: «Ազատ խօսքի պաշտպանութեան» կազմած միտինգը բողոքեց կառավարութեան կողմից սուֆրաժիստուհիների դէմ ձեռք առած միջոցների դէմ: Միաժամանակ տեղի ունեցաւ սօցիալիստական ցոյց սուֆրաժիստուհիների մասնակցութեամբ: Երբ ոստիկանութիւնը, ցանկանալով ճառախօսութիւններին վերջ դնել, միջամտեց, ամբոխը ցոյց տուեց յամառ դիմադրութիւն: Շատ ոստիկաններ ծեծվեցին: Հեծեալ ոստիկանութիւնը երկար ջանքերից յետոյ մաքրեց հրապարակը: Կատարվեցին մի քանի ձերբակալութիւններ:

—

Կարլսրուէ.—Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, Բադէնի դքսի դէմ մահափորձ կատարած անյայտ անձը աննօրմալ է:

—

Պարիզ.—Լոյս տեսաւ Կլէմանսօի խմբագրութեամբ «Homme Libre» լրագրի առաջին համարը:

—

Լիսաբօն.—100 օֆիցէր, ունտէր-օֆիցէր և մասնաւոր անձեր, որոնք մեղադրվում են հակակառավարական շարժման մէջ, կալանաւորվեցին և ուղարկվում են Ազօրեան կղզիները, ուր և դատվելու են:

—

Ռաբատ.—Մանժէնի զօրամասը ապր. 15-ի և 16-ի կատաղի կռիւներից յետոյ Ումերեբիա դաշտավայրի վրա թշնամուն փախուստի դարձրեց: Թշնամին ունեցաւ խոշոր կորուստներ: Ֆրանսիացիք կորցրին 15 սպանված:

—

Փորտ-օ-Պրէնս.—Վախճանված Օգիւստի փոխարէն հանրապետութեան նախագահ ընտրվեց սենատոր Օրէստ: Օգիւստի թաղման ժամանակ փողոցներում կրակեցին, որից եկեղեցում խուճապ ընկաւ: Շատերը տուժեցին:

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՍԿՈՒՏԱՐԻ ՀԱՐՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 ապրիլի

Ցէտինիէ.—Արժանահաւատ լուրերի համաձայն, Նիկօլայ թագաւորը Սկիւտարի հարցը յանձնել է մեծ պետութիւնների վճռին:

Թագաւորը պատրաստակամութիւն յայտնեց կատարել մեծ պետութիւնների ցանկութիւնը Սկիւտարի վերաբերութեամբ: Մարտինօվիչի կաբինէտը հրաժարական տուեց:

—

Վիէննա.—Ցէտինիէից ստացված լուրերի համաձայն Նիկօլայ թագաւորը վճռել է հեռանալ Սկիւտարից:

—

Բեռլին. (Ծեպըլնթաց).—Չերնօգօրա-

կան Թագաւորը համաձայնեց դատարկել Սկիւտարը առանց որևէ պայմանի։

—

Բեռլին.—Քաղաքական շրջաններում դեռ մի փոքր անվստահ են վերաբերվում չերնոգորական թագաւորի յայտարարութեանը, ըստ որում մատնանշվում է, թէ պէտք է սպասել Սկիւտարի գործնական դատարկմանը։ Միևնոյն մտքով խօսում է մամուլը։

—

Բեռլին.—«Լօկալ-Անց.»-ին հեռագրում են Վիեննայից. «Պալատում ընթրիքի ժամանակ Վիլհէլմ կայսրը շրջապատողներին յայտնեց ուրախութիւն ու գոհունակութիւն Սկիւտարը դատարկելու առիթով»։

—

Կ. Պօլիս.—«Թասվիրի Էֆքեար» լրագիրը հաղորդում է, որ Սկիւտարի նախկին բերդապետ Հասան Ռիզա-փաշան սպանվել է Էսադ-փաշայի տանը, որի սենեակներից մինում թագնված էին մարդասպանները։

—

Հռոմ.—Ալբանիա ուղարկվելիք արշաւախմբի հնարաւոր հրամանատար անուանում են Բոլօնի զօրաբանակի հրամանատար գեներալ Նավաին։

—

Աթէնք.—Աթէնքի գործակալութիւնը լիազօրված է կտրականապէս հերքելու արտասահմանեան մամուլի մի մասի այն լուրերը, թէ իբր Յունաստանը համաձայնութեան մէջ է Էսադ-փաշայի հետ։ Յունաստանը ոչ մի բանակցութիւն չէ ունեցել Էսադ-փաշայի հետ և ոչ մի առնչութիւն նրա հետ չունի։

Լօնդօն.—Սկիւտարի հարցի խաղաղ լուծման լուրերի ազդեցութեան տակ բօրսայում գները բարձրացան։

Համայնքների պալատ։ Ասկվիտը յայտնեց, որ չերնոգօրական թագաւորից տեղեկութիւն է ստացվել, թէ պատրաստ է Սկիւտարի հարցը յանձնել մեծ պետութիւնների վճռին։ (Ծափեր)։ Ասկվիտը ապա ասաց. «Այդ տեղեկութիւնը պէտք է գոհունակութեամբ ողջունել։ Նիկոլայ թագաւորին պէտք է շնորհաւորել այդօրինակ վճիռ կայացնելուն համար հէնց իր սեփական երկրի, նոյնպէս և յօգուտ միջազգային խաղաղութեան»։ (Ծափահարութիւն)։

Մեծ պետութիւնների դեսպանները գումարվեցին խորհրդակցութեան ցեր. ժամը $3^{1}/_{2}$-ին։ Խորհրդակցութիւնը վերջացաւ երեկ. ժ. $5^{1}/_{2}$-ին։ Նիստից յետոյ Րէյտերի գործակալութիւնը արտաքին գործերի մինիստրութիւնից ստացաւ հետևեալ տեղեկութիւնը. այն փաստը, որ չերնոգօրական թագաւորը Սկիւտարի վիճակի հարցը յանձնում է մեծ պետութիւնների վճռին, առաջ է բերում կառավարութեան մեծ գոհունակութիւնը։ Մեծ պետութիւնները այժմ կը քննեն, թէ ինչպիսի միջոցներ պէտք է ձեռք առնել Սկիւտարի նկատմամբ։ Դեսպանների հետևեալ նիստը կը կայանայ հինգշաբթի։

Փարիզ.—Հաւասին հաղորդում են Լօնդօնից. «Չերնօգօրիան տեղեկացրեց մեծ բրիտանական կառավարութեան, որ քանի նրա արժանապատւութիւնը թոյլ չէ տալիս իրան զիջել չէզոքացված ցոյցի առաջ, նա Սկիւտարի վիճակը յանձնում է մեծ պետութիւնների ձեռքը»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Պետերբուրգից հեռագրում են.

«Եւրոպական մեծ պետութիւնների մտադրութիւնը՝ բաժանել Ասիական Թիւրքիան ազդեցութեան շրջանների, ճիշդ այնպէս, ինչպէս 1907 թ. անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը այդ արեց Պարսկաստանի վերաբերութեամբ, ըստ երևոյթին սկսում է իրականանալ»։

—

«Б. Вѣд.»-ն հաղորդում է, որ իր թղթակից Օլգենինի—որ յիշեալ թերթի խմբագրութեան յանձնարարութեամբ շրջում էր Փոքր Ասիայի հայկական վիլայէթները և վերջերս արտաքսվեց Թիւրքաց կառավարութիւնից իր թղթակցութիւնների պատճառով—իրաւունքները Բ. Դուռը վերաճանաչել է ռուսաց դիպլոմատիայի պահանջով։

—

«Н. Вр.»-ն «Б. Вѣд.»-ի թղթակից Օլգենինին արտաքսելու հարցի առիթով ասում է, որ Օլգենինին թիւրքաց կառավարութիւնը արտաքսեց ոչ թէ «հակաթիւրքական ագիտացիայի» համար, այլ ինչպէս նրա համար, որ նա անաչառութեամբ լուսաբանում էր հայերի թշուառ կեանքը, որոնք հեծում են քիւրդ-թիւրքական բռնակալութեան ներքոյ։ «Մենք կարծում ենք,—շարունակում է «Н.Вр.»-ն,—որ թիւրք կառավարութիւնը ընտրել է ամենաանհամոզեցուցիչ միջոց՝ հերքելու համար այն գազանութիւնների լուրերը, որոնք գործադրվում են հայերի նկատմամբ և որոնք աւելի ու աւելի ամրապնդվում են։ Հալածելով թղթակցին Կ. Պօլսի իշխանութիւնները իրանց դէմ են հանում ամեն մի անկողմնապահ դիտողի, որովհետև նա, ով վախենում է մերկացումից, ստորագրում է իր յանցաւոր լինելը»։

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

—

Մուշ, 1 ապրիլ

Գէշ օդը կը փոխուի,
Գէշ մարդն է, որ չի փոխուիր։

Վերջապէս գարունը եկաւ, բայց շատ յանկարծակիօրէն։ Հինգ երկար ամիսներու սարսափելի խստութենէն յետոյ, երբ մինչև մարտ 28-ը ոչ մի յոյս չունէինք գարնան նշաններու և երթալով անասուններու ուտելիքը, մարդոց կենսական մթերքները և վառելափայտի գները վրայ կը դնէին, այդ օրէն սկսելով հարաւային տաք անձրևային հով մը փչեց և երեք օրէն Տարօնոյ ամբողջ բնութիւնը արթնցուց, և դաշտ ու լեռներ համօրէն իրենց ճերմակ սաւանէն ազատեցան։

Գնաց-անհետացաւ տնաքանդ, համաշունչ ձմեռը։

Գէշ օդը լաւցաւ։ Բայց գէշ մարդը չի լանար ու բնաւ լանալիք ալ չունի... Այս է մեր ժողովրդի հոգեբանութիւնը և յաւիտենական դաւանանքը։

Բալկանեան պատերազմը երբեմն կունենայ իր զօրեղ ազդեցութիւնը տեղւոյս թիւրքերու վրայ, բայց հազիւ մի քանի օր, և ահա՛ պատերազմի վախը սովորական դառնալէն յետոյ՝ թիւրքերն աւելի խստօրէն կը վարուին իրենց «րայա» հայուն հետ...

Փաստերը բազմաթիւ են այս մասին։

Քիւրդերէն սկսինք, որոնց չահատակութիւնները սկսեր են ծայր տալ։

Անցեալները գրած էի, թէ ինչպէս Աւրան գիւղացի Գրիգորեան Մուշօն չարաչար ծեծուած էր Ֆալամազի աղայ Կօքէէն։

Մուշօն բողոքած էր Մուշի կառավարութեան և գործը մնացեր էր անհետևանք։ Կանցնի քանի մը օր և Ալիի երկրորդ աղայ Համզօն 2 ընկերով յատուկ կերթայ Աւրան և Մուշօյի դրան վրայ կենալով՝ զայն դուրս կը հանէ տունէն, հարցնելու թէ իրօ՞ք բողոքած է կառավարութեան... Մուշօն վախէն կը հերքէ... Իսկ Համզօն անոր վրայ ատրճանակի երեք հարուած կը պարպէ և զայն դիտապաստ գետին կը փռէ։ Մուշօյի ազգականները թէև վրայ կը հասնին և կուզեն Համզօն և իր ընկերները սպաննել, սակայն գիւղացիներու մեծ մասը, վախնալով Ալի աղայի վրէժխնդրութենէն, մարդասպանը կերպով մը կը զրկեն իր գիւղը՝ Ալատին... Համզօյին ընկերացող քիւրդերը ձերբակալուած են կառավարութենէն, իսկ Համզօն, որպէս բոյազատ, տակաւին ազատ կը շրջի։ Մուշօն դեռ մեռած չէ, կ՚ըսեն, բայց վէրքը ծանր է։ Խնդիրը եղած է կառավարութեան։ Տեսնենք թէ ի՞նչ պիտի ընէ այս վերջինը։

Բացի այս ոճիրէն՝ դեռ որքան մանր խժդժութիւններ, ծեծ ու սպառնալիքներ կան Աւրանի և շրջակայ գիւղերու մէջ՝ մենք զանց կառնենք մանրամասնութեանց մէջ մտնելու։

Միայն անցեալ օր Աւրանի գիւղապետը տեղիս առաջնորդարանին և թիւրք կառավարութեանը դիմելով կը բողոքէր, թէ իրենք կատարեալ պաշարման վիճակի մէջ են և դժուար թէ այս գարնան կարենան վարուցանքի ձեռք զարնել...

Զարմանալին այն է, որ ժողովուրդը իր վստահութիւնը կորսնցուցած է դէպի կառավարութիւնը և ոչ ոք կուզէ անոր օգնութեան դիմել բողոքի ձևով։

Տարօնոյ գիւղական հայութիւնը անհունապէս կը տուայտի իր դարաւոր գերութեան տառապանքի մէջ։ Պոռթկումներ առաջ պիտի գան, բայց տեսնենք թէ ե՞րբ և ինչ ձևով։

Մշեցի

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ*)

—

Վան, 4 ապրիլ

Մարտի 29-ին քաղաքիս հայ երևելիներից Աւետիս էֆ. Թէրզիպաշեան փողոցով անցնելիս մի փոքրահասակ աղայ նրան մի նամակ է յանձնում, որը նա առնելով գրպանն է դնում ու քիչ յետոյ միայն բանալով ու կարդալով տեսնում է, որ մի լուրջ առաջարկ է լինում իրան՝ սպառնալիքով. «Այս գիշերվայ ժամը 6-ին ձեր տան դրան վրա պիտի դնես 50 ոսկի փող, որ մենք գալով վերցնենք. հակառակ պարագային մեզ հետ գործ ես ունենալու»։ Թէրզիպաշեանը իրան մի լուրջ գործի հանդէպ տեսնելով և կասկածելով որ էլի որոշ կազմակերպութեան անդամների կամ անհատների հետ է գործը, դիմում է նրանց գլխաւորներից մէկին—Իշխան—որ հերքում է նրա կարծիքը. ընդհակառակն առաջարկում է, որ երկու ընկերներ նոյն գիշերը հարևան տան մի սենեակում սպասեն և աչխատեն կալանաւորել կամ ճանաչել շանտաժիստին, որ, ինչպէս, գալիս է դրամը վերցնելու։ Երկու երիտասարդները նոյն տանը ճրագներ հանգցրած սպասում են, իսկ Թէրզիպաշեան նշանակված տեղում դնում է մի քանի մանր գրօշներով կապված մի շոր։ Նշանակված ժամին մի մարդ գալիս ու լապտերը վառելով փող է որոնում պայմանագրված տեղում։ Հարևան տանը սպասող երիտասարդները անից դուրս են խուժում նրան բռնելու, բայց անծանօթ տանից կրակում են և երկուսին էլ գետին փռում, որոնցից մէկը անմիջապէս մեռնում է, իսկ միւսը մի երկու ժամից յետոյ։

Այս դէպքը շատ տխուր և դժնդակ տպաւորութիւն գործեց քաղաքում. յաջորդ կիրակի օրը նրանց մարմինը հողին յանձնվեց վայելուչ յուղարկաւորութեամբ։

Դժբաղդաբար մինչև այսօր դեռ ոչ ոք չի իմանում, թէ ովքե՞ր են այդ յանդուգն չարագործները, որոնք այսպէս վրդովում են երկրի ու ազգաբնակութեան խաղաղութիւնը։

Դժբաղդ երիտասարդներից մէկը թողնում է մի այրի ու չորս որբեր, իսկ միւսը այրիից զատ՝ մի որբ։ Երկուսն էլ պարկեշտ ու յարգված արհեստաւորներ էին ճանաչված։

Մարակ

*) Ի լրումն «Մշակի» երէկվայ համարում Վանից տպված թղթակցութեան՝ աւելորդ չենք համարում լոյս ընծայել և մեր թղթակցի ներկայ նամակը։ Խմբ.

ՊԱՐՍԿԱ-ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Նոր-Ջուղա, 5 ապրիլի

Ինչպէս յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի ժողովուրդը արտոնված է Վեհ. Հայրապետից՝ թեմիս խորհրդարանի ղեկավարութեամբ՝ առաջնորդական ընտրութիւն կատարել, համաձայն շնորհված «հրահանգի»։

Ընտրութեան օրերը մօտենալով, Նոր-Ջուղայի ժողովրդի մէջ բնականաբար հետաքրքրութիւն ծագեց զբաղվել այդ հարցով. ուստի և ծխական ժողովներով ունեցաւ նախնական խորհրդակցութիւններ, որոնց արդիւնքը բազմաթիւ ստորագրութիւններով յանձնվեց առաջնորդական խորհրդարանին, որպէսզի վերջինս պաշտօնական ընթացք տայ։

Ահա այդ խորհրդակցութեանց արդիւնք-որոշումները։

«ա) Որ ժողովները համարեա միաձայն դէմ են առաջնորդական ընտրութեան «հրահանգի» մէջ երկու շրջանների—Նոր-Ջուղայի և Թէհրանի—ձայների անարդար բաշխմանն ու թերութեանը, այն ինչ Նոր-Ջուղայի շրջանը առնուազն 10 ձայնով պէտք է գերակշռէր միւս շրջանից։

«բ) Որ Հնդկաստանի, Բրմաստանի և Ջավայի հայերին պակաս ձայն տրվելով՝ նուազում է Նոր-Ջուղայի շրջանի ձայնը։

«գ) Որ Պարսկաստանի ամեն մի քաղաքի համար մի ձայն է յատկացրված, մինչդեռ Հնդկաստանը, Բրմաստանը և Ջավան, որոնց շնորհիւ Նոր-Ջուղան և ընդ նմին Ամենափրկչեան վանքը ցարդ պահել և պահում են իրանց գոյութիւնը, զրկված են այդ շնորհից։ Օր. Հնդկաստանում՝ Բոմբէյ, Դաքքա և Մադրաս քաղաքները, Բրմաստանում՝ Մանդլէ, Աքեաբ. Հնդկաստանում՝ Պինանգ, Ջավայում՝ Սուրբայիա և Սմարանգ։

«դ) Որ Հնդկաստանի, Բրմաստանի և Ջավայի բազմահայ քաղաքների ձայները հաւասար են Պարսկաստանի սակաւահայ քաղաքների ձայներին։

«ե) Որ հէնց այդ պատճառով Նոր-Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքի միաբանութիւնն ու խորհրդարանն էլ զրկված են ձայնի իրաւունքից։

«զ) Որ առաջնորդական խորհրդարանի նշանակած ապրիլի 28-ի ընտրութիւնը յետաձգել, մինչև որ Վեհափառ Հայրապետից շնորհվի արժանաւոր առաջնորդացուների մի ցանկ, որովհետև բացի հայր Բագրատ վարդապետից ուրիշ ոչ ոքի չը ճանաչելով՝ Նորին Վեհափառութեան ներկայացնելիք ընտրելիների ցանկը միանգամայն փաստութեան արժանի կը լինի։

«է) Որ թեմիս հարկաւոր է մի ռուսահպատակ, վարչագէտ, բարձրագոյն կրթութեան տէր և լաւագոյն յատկութիւններով օժտված մի առաջնորդ։

«ը) Որ թեմիս ապագայ առաջնորդը լինի անկուսակցական, փորձված, շրջահայեաց և խոհեմ մի անձնաւորութիւն, որպէսզի կարողանայ ի մի համախմբել այս լայնածաւալ թեմի ցրված հօտը և ո՛չ թէ խաղալիք դառնայ այս կամ այն կուսակցութեան ձեռքում»։

Սիրում ենք յուսալ, որ Վեհափառ Հայրապետը ի նկատի կառնի Նոր-Ջուղայի ժողովրդի վերոյիշեալ արդար ու իրաւացի պահանջները ի դիւրութիւն և ի յաջողութիւն ընտրութեան գործի։

Ժողովական

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԵՄԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Երկուշաբթի, ապրիլի 22-ին, առաջնորդարանում, երեկոյեան ժամը 8-ին, նախագահութեամբ Մեսրոպ եպիսկոպոսի, կայացաւ այն ժողովը, որ հրաւիրված էր ընտրելու մի թեմական յանձնաժողով՝ հանգանակութիւն անելու յօգուտ դպրոցական ֆօնդի, համաձայն կաթողիկոսական կօնդակի, հայ գրերի գիւտի և տպագրութեան յօբելեանի առիթով։ Ժողովին հրաւիրված էին մասնակցելու Թիֆլիսի ազգային բոլոր կուլտուրական, դպրոցական, բարեգործական հաստատութիւնները և մինչ այդ գոյութիւն ունեցող երկու յօբելեանական յանձնաժողովները, ներկայացուցիչների միջոցով։ Հաւաքվել էին մօտ 70 անձինք։

Բանալով նիստը, Մեսրոպ եպիսկոպոսը յայտնեց ժողովի նպատակը և կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կօնդակը—որ ժողովը լսեց յոտնկայս—տուած անցեալ տարի նոյեմբերի 25-ին յանուն Եփրեմ եպիսկոպոսի, որով հրամայում է կազմել թեմական յանձնաժողով՝ ժողովարարութիւն անելու Թիֆլիսի թեմում յօգուտ դպրոցական ֆօնդի, որ հաստատված է յաւերժացնելու համար հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի միացեալ յօբելեանը։

Ապա նախագահը յայտնեց, որ մինչ այդ Թիֆլիսում կազմված լինելով երկու յօբելեանական մարմիններ, որոնցից մինը կոչվում է «Հայ տպագրութեան 400-ամեակի յօբելեանական յանձնախումբ», իսկ միւսը «Հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի յօբելեանական մասնաժողով», նա անհրաժեշտ դատեց դիմել այդ երկու մարմիններին և առաջարկել միանալ յանուն գործի համերաշխութեան։ Երկուսն էլ պատրաստակամութիւն յայտնեցին, բայց առաջարկեցին իրանց պայմանները, որոնց հիման վրա հնարաւոր էր գտնում միութիւնը։

Ժողովականներից ոմանք խնդրեցին, որ այդ երկու յօբել. մարմինների ներկայացուցիչները մի զեկուցումն տան իրանց գործունէութեան մասին, սակայն ժողովը աննպատակայարմար գտաւ այդ զեկուցումը և կամեցաւ ծանօթանալ առաջարկված պայմանների հետ։

Կարդացվեց յօբելեանական մասնաժողովի (որ գործել է Հ. Առաքելեանի նախագահութեամբ) հետևեալ գրութիւնը ապրիլի 7-ից՝ Հ. Առաքելեանի ստորագրութեամբ.

«Հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և հայ տպագրութեան 400-ամեակի Թիֆլիսի յօբելեանական մասնաժողովը, բաղկացած 40 անդամներից, երէկ գումարվելով նիստի իմ նախագահութեամբ, լսեց և քննեց առաջարկը՝ միանալու «Հայ տպագրութեան 400-ամեակի Թիֆլիսի յանձնաժողովի» հետ և գործելու իբրև մի մարմին։

«Ժողովը ցանկալի գտաւ երկու մարմինների միութիւնը, սակայն ի նկատի ունենալով որ այդ երկուսը հաստատվել են բոլորովին տարբեր հիմունքներով, այն է՝ մինը միայն Հայ տպագրութեան 400-ամեակը տօնելու, այն էլ Թիֆլիսում, և յաւերժացնելու այդ տօնը «գրական ֆօնդի» հաստատման ակտով, միւսը՝ հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի միացեալ յօբելեանը տօնելու, ըստ ամենայնի համաձայն Էջմիածնի կենտրոնական յօբել. յանձնաժողովի յայտարարած ծրագրի, և յաւերժացնելու այդ միացեալ համազգային յօբելեանը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրատարակած «դպրոցական ֆօնդի» ակտով, ուստի ժողովը միաձայն որոշեց և յանձնեց ինձ յայտնել ձեր սրբազնութեանը հետևեալը.

«1) Երկու մարմինների, այն է՝ յանձնախմբի և մասնաժողովի միութիւնը ընդունելի է և ցանկալի այն անխախտ պայմանով, որ 400-ամեակի յանձնախումբը ընդունէ Էջմիածնի հրատարակած սկզբունքները, այն է՝ տօնախմբութեան կատարումը հոկտ. 12-ին Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախագահութեամբ և «դպրոցական ֆօնդը» իբրև ակտ յաւերժացման։

«2) Երկու մարմինները ժողով գումարելով ձեր սրբազնութեան նախագահութեամբ կընտրեն մի գործադիր կօմիտէտ, բաղկացած 10 կամ 20 հոգուց, ամեն մի կողմից հաւասար թւով անդամներից»։

Երբ աւարտվեց ընթերցումը, Հ. Առաքելեան նոյն մասնաժողովի կողմից կարդաց և յանձնեց նախագահին հետևեալ երկրորդ գրութիւնը ապրիլի 22-ից.

«Ի պատասխանի ձեր սրբազնութեան հրաւիրագրի՝ ուղարկել 10 ներկայացուցիչներ մասնաժողովիս կողմից՝ մասնակցելու այսօրվայ ժողովին և ընտրելու մի թեմական յանձնաժողով, մասնաժողովս, համաձայն իր որոշման, կայացած ապրիլի 6-ին, որի մասին յայտնված է ձեզ ապրիլի 7-ի գրութեամբ, որոշեց յայտնել ձեզ, որ նա պատրաստ է մասնակցելու այսօրվայ ժողովին, միայն այն պայմաններով, որոնք բացատրված են ապրիլի 7-ի գրութեան մէջ, այն է.

«1) Ներկայումս գոյութիւն ունեցող երկու յօբելեանական մարմինների կողմից ընտրված 10 կամ 12-ական ներկայացուցիչներից պէտք է կազմվի մի գործադիր մարմին, ընդ նախագահութեամբ ձեր սրբազնութեան։

«2) Այդ վերակազմեալ յօբելեանական յանձնաժողովը իր գործունէութեան հիմք պէտք է ընդունէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրատարակած ծրագիրը։

«Մասնաժողովս գտնում է, որ ամենևին հարկ չը կայ հաստատել մի նոր թեմական յանձնաժողով, որպիսին ծրագրված է ձեր հրաւիրագրի մէջ, քանի որ արդէն անցեալ տարուանից ընտրված կան երկու յօբելեանական մարմիններ, որոնք և գործել են առաւել կամ նուազ չափով և քանի որ այսօրվայ ժողովը չէ կարող իր կազմով բնաւ նկատվել իբրև ձեռնհաս և իրաւասու ընտրելու «թեմական» յանձնաժողով, որպիսին կարող է ընտրվել միայն թեմի օրինաւոր ներկայացուցիչների ձեռքով, թեմի ամբողջ ժողովրդի մասնակցութեամբ։

«Ընդ սմին մասնաժողովս կցում է ցուցակը այն 12 անձանց, որոնք, ի դէպս ընդունելութեան մեր պայմանների, պէտք է դառնան նոր ընտրելի գործադիր մարմնի անդամները և որոնց յանձնված է պաշտպանել մասնաժողովի տեսակէտները ժողովի առաջ»։

Դրանից յետոյ կարդացվեց յանձնախմբի գրութիւնը, ստորագրված Լէօի և Զարգարեանի կողմից, որով յայտնվում է, թէ ինքն ընտրված լինելով ներկայ ժողովի պէս մի ժողովի ձեռքով՝ այժմ յայտարարում է իրան լուծեալ և դնում է ժողովի տրամադրութեան ներքոյ։

Այս երկու յայտարարութիւնները բացին դուռն վիճաբանութիւնների համար։ Եղան անձինք, որոնք աշխատեցին ժողովի քննութեան առարկայ դարձնել նորից գրական ֆօնդի խնդիրը. այդ մտքով խօսեց Յով. Թումանեանը, գանգատվելով որ եղել են և կան մարդիկ, որոնք աշխատում են բաժանել դպրոցը գրականութիւնից։ Մի այլ ժողովական՝ Ա. Յարութիւնեան ջանաց ցոյց տալ, թէ այն յանձնախումբը, որ այժմ իրան լուծեալ է հրատարակում, պէտք է համարել ընդհանուր, որովհետև ընտրված է ազգային կուլտուրական հաստատութիւններից, մինչ մասնաժողովը՝ լոկ մի մասնաւոր մարմին է, ընտրված պատահական անձերից։

Պատասխանելով Ա. Յարութիւնեանին, Հ. Առաքելեան ցաւ յայտնեց, որ այդ պարոնը հէնց սկզբից անհաշտ ոգի է մտցնում, աշխատում է վիճաբանութիւններին սուր կերպարանք տալ, մինչ այստեղ եկել են ամենքը համերաշխութիւն կայացնելու նպատակով. ապա նա ցոյց տուեց, թէ որքան Ա. Յարութիւնեան անբարեխղճօրէն աղաւաղում է փաստերը, բացատրեց այն միտքը, որ ազգային կուլտուրական-դպրոցական հաստատութիւնները բնաւ ձեռնհաս և իրաւասու չեն տնօրինել ազգային այն գործերը, որոնք չեն մտնում իրանց ֆունկցիաների մէջ։

Սակայն ժողովը ընդհանրապէս տրամադրված էր հաշտ և խաղաղ կերպարանք տալու նիստին, ուստի և այդ նպատակով զանազան առաջարկներ եղան։ Ի վերջոյ, Հ. Առաքելեանի պնդման վրա, թէ ժողովը նախ և առաջ պէտք է որոշէ, թէ ընդունում է գործունէութեան հիմն Էջմիածնի հրատարակած ծրագիրը և կաթողիկոսական կօնդակը—որպիսի գաղափարն ընդունելուց յետոյ միայն կարելի է խօսել միութեան մասին—միաձայն ընդունվեց այն բանաձևը, թէ «ներկայ ժողովը ընդունում է իբրև գործունէութեան հիմն Էջմիածնի հրատարակած ծրագիրը և կաթող. կօնդակը»։ Այս հիմնական սկզբունքն ընդունելուց յետոյ, ժողովը որոշեց միջնորդութիւն յարուցանել կաթողիկոսի առաջ, որպէս զի համազգային յօբելեանը յաւերժացնի նաև գրական ֆօնդով։ Այս առիթով ժողովականներից երկուսի՝ (Ա. Աթանասեան և Երզնկեան) Էջմիածնի հասցէին արտասանած բացասական խօսքերը դժկամութեամբ ընդունվեցին ժողովականներից։

Գլխաւոր խնդիրը վճռելուց յետոյ, այն է Էջմիածնի ծրագիրը և դպրոցական ֆօնդը իբրև հիմք ընդունելուց յետոյ, ժողովը որոշեց ձեռնարկել «թեմական յանձնաժողովի» ընտրութեան այն հիմունքով, որ այդ յանձնաժողովի մէջ մտնեն զանազան հոսանքների ներկայացուցիչներ։ Յանձնաժողովի անդամների թիւը որոշվեց 15 և ընտրվեցին հետևեալ անձինք. Աղանեան Գիւտ ք., Աֆրիկեան Խաչատուր, տ. Ս. Դանիէլբէկ, բժ. Զարգարեան Արիստակէս, Թումանեան Յովհաննէս, Լէօ, Կաճկաճեան Նիկողայոս, Կաֆեան Գաբրիէլ, Յարութիւնեան Սրշակ, Յարութիւնեան Սամսոն, Մալխասեանց Ստեփան, Պօղոսեան Աւետիք, Վարդանեան Գրիգոր, Սպէնդիարեան Յովհաննէս, Քալանթար Ալէքսանդր։

Կաթողիկոսական կօնդակի համաձայն այս նոր յանձնաժողովը պէտք է հանգանակութիւն կատարէ Թիֆլիսի թեմում յօգուտ դպրոցական ֆօնդի։

Ժողովում հարց եղաւ թէ արդեօք ներկայ յանձնաժողովի ընտրութեամբ միւս յօբելեանական մարմինները լուծվա՞ծ են թէ ոչ։

Այդ մասին որոշվեց, թէ համարել լուծված այդ մարմինները՝ ժողովը չունի իրաւունք. միայն ներկայ ժողովը կարող է նրանց չը ճանաչել։

Մեր կարծիքը գրական ֆօնդի մասին այս է։ Անշուշտ, ոչ ոք չէ կարող գրական ֆօնդի դէմ լինել. բայց որպէս զի դպրոցական ֆօնդը, որի համար ստացված է կառավարութիւնից թոյլտւութիւն, վերածվի դպրոցական-գրականի, պէտք է որ Կաթողիկոսը նորից միջնորդութիւն յարուցանէ մինիստրութեան առաջ, իսկ այդպիսի թոյլտւութիւն հազիւ ստացվի 4—5 ամսվայ ընթացքում։ Այդ յապաղման հետևանքն այն կը լինի, որ հանգանակութիւնը դպրոցական ֆօնդի համար էլ, կը ձգձգվի։ Մենք կարծում ենք, որ աւելի լաւ կը լինի այժմ միայն դպրոցական ֆօնդի համար ժողովա-

բարութիւն անել և աշխատել իրագործել դպրոցական ֆոնդը, իսկ երբ յոբելեանը կը կատարվի, եկող տարի բոլորովին անկախ կերպով դնել հասարակութեան առաջ և գրական ֆոնդի խնդիրը։

—

«Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթար, որ բացակայ էր ժողովից, իմանալով երէկ իր ընտրութիւնը, մի պաշտօնական գրութեամբ առաջնորդի անունով յայտնեց, որ անկարող է ընդունել իր ընտրութիւնը։ Այդ պատճառաբանված հրաժարականի հետ կը ծանօթացնենք մեր ընթերցողներին։

ՀԵՐՈՍ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

(Ապրիլի 28-ի յոբելեանի առիթով)

Զատկական տօներին երբ խօսք է լինում ուսուցիչների մասին, սովորաբար հասկացվում է Յիսուս, որ իր աշակերտներին սովորեցրեց նոր կրօնը, չարչարվեց, տանջվեց և խաչվեց...

Բայց այսօր այդ ուսուցչի մասին չէ իմ խօսքը։

Ես կուզեմ ընթերցողների ուշադրութիւնը հրաւիրել մի ուսուցչի վրա, որ մինչև այժմս էլ ապրում է մեր մէջ, 28 տարի ուսուցիչ է եղել Ներսիսեան դպրոցում և Թիֆլիսի գիմնազիաներում, նոյնպէս չարչարվել է, տանջվել և... իր կոկորդը կարել։ Մի ուսուցիչ, որ 28 տարի հանգիստ ասված բանը չէ իմացել, միշտ աշխատել է, սովորեցրել, մեզ պէս հարիւրաւորների կրթել, մեր չարութիւնները վեհանձնօրէն ներել և այսօր անհուն ոգևորութեամբ մեր ձեռքն է սեղմում՝ իր աշխատանքը գնահատված տեսնելով... Մի ուսուցիչ, որ կեանքի ծանր հոգսերի միջից, մաշող ցաւերից ու կրծող վշտերից յետոյ էլի կանգուն է մնացել և իր միսիան կատարել՝ իր տաղանդը շահագործել և սերունդներ կրթել...

Յարութիւն Շամշինեանն է այդ ուսուցիչը։

Վեց ամիս Արամեան հիւանդանոցում պառկելուց յետոյ՝ նա այժմ շրջում է մեր մէջ, լսում է, նկարում, հայերէն լեզուով նկարչութեան ձեռնարկ կազմում և սպասում է ապրիլի 28-ին, երբ տեսնելու է իր գործի արգասիքները և ստանալու է գնահատում։ Մի քանի օր յետոյ է կատարվելու Յ. Շամշինեանի յոբելեանը։ Արդէն կազմակերպված է յատուկ մարմին այդ առիթով։ Ցանկութիւն էր յայտնված, որ տօնախմբումը յետաձգվի մայիսի վերջը, երբ Յ. Շամշինեանի՝ գաւառներում ցրված նախկին աշակերտները կը կարողանան Թիֆլիս գալ և անձամբ շնորհաւորել մեր վաստակաւոր ուսուցչին։ Բայց այդ ցանկութիւնն էլ մնաց. ուրեմն ապրիլի 28-ին անպատճառ կատարվելու է յոբելեանական հանդէսը։ Անշուշտ մի քանիսը էլի կը կարողանան գալ։

Այս յօդուածով ես կուզեմ յիշեցնել ընկերներիս Շամշինեանի՝ իբր ուսուցիչ և իբր նկարիչ՝ անցած ճանապարհը և կատարած գործը։

Մեծ-Պասի մէջ Թիֆլիսում բացվեց նրա նկարների ցուցահանդէսը (տես «Մշակ» № 60, Ալ. Քալանթարի դիտողութիւնը), և Թիֆլիսեցիները համոզվեցին, որ Յ. Շամշինեանը իսկական նկարիչ է, այս բառի ամենաընդարձակ իմաստով։ Նա և պէյզաժիստ է և հանճարեղ կենցաղագիր («Դէյնօբա» նկարը, որ միևնոյն ժամանակ սիմվոլիկ մի սքանչելի գործ է), նա և պօրտրետիստ է և ծաղիկների նկարիչ։ Յ. Շամշինեանի բազմաթիւ նկարները ցրված են գեղեցիկ սալօններում և պատկերասրահներում. նրանց պատճէնները յայտնի են բոլորին...

Իբր ուսուցիչ է, որ Շամշինեան թանգ է մեզ. նա տուել է աշակերտներիս՝ ինչ որ կարողացել է. նա ընդառաջ է գնացել իր աշակերտների բոլոր բարի ցանկութիւններին։ Կուժ, աթոռ, սեղան և ծաղիկներ միայն նկարել չէ սովորեցրել, այլ և կազմակերպել է դասախօսութիւններ նկարչութեան պատմութեան, զարգացման և մեծ նկարիչների ու նրանց գործերի մասին. համոզիչ, անկեղծ շրջոյցով, շատ յաճախ ոգևորված պատանու պէս նա պատմել է «մունջ բարբառի»՝ նկարչութեան նշանակութիւնը, անցեալը, ցոյց է տուել օրինակներ, ինքն է նկարել գրատախտակի վրա, հայոց գեղարուեստի մասին է խօսել, իր ուսուցչապետի գրքից հատուածներ է կարդացել և միշտ ոգևորել է նկարչութեամբ պարապել, բացատրելով որ դա այդ կը նրբացնէ մեր ճաշակը, կը դիւրացնէ ընդհանուր զարգացման համար աշխատանքը։ Անձնուէր, բարեխիղճ և պարտաճանաչ ուսուցիչ. ահա Յ. Շամշինեանի որոշները։ Ես կաւելացնեմ և մէկը՝ հերոս ուսուցիչ. և այս չեմ ասում գեղեցիկ խօսքի համար։ Հերոսներին են յատուկ այն եռանդը, գաղափարին ծառայելու մեծ ոյժը և նիւթական զրկանքներին դիմացող տոկունութիւնը, որ ցոյց է տուել Յ. Շամշինեան իր կեանքի ընթացքում։ Նա հերոսի պէս էլ, auf einige Faüst, դիմանում է իր ներկայ վիճակին. աղմուկով շնչում է կրծքի վերեւը ծակած անցքից, կորցրել է ձայնը և բարձր խօսելու ընդունակութիւնը. միայն փսփսում է, շրթունքները շարժում... Ոյժ է պէտք այս դրութիւնը տանելու... Իսկական հերոս է մեր ուսուցիչը։

Իբր հասարակական գործիչ ևս Յ. Շամշինեան եռանդ է գործադրել. բազմաթիւ մասնագէտների պէս չէ խորասուզվել իր առարկայի մէջ և միայն նրանով տարվել, նրանով շնչել։ Նա մեծ հետաքրքրութեամբ հետևում է դէպքերին և մեր զրոյցի ժամանակ բալկանեան պատերազմի շուրջը պտտվող հարցերն է պարզաբանում ճշգօրէն։ Պետական դպրոցների ուսուցիչների համագումարներում մեծ գործունէութիւն է ցոյց տուել և նկարչութեան դասաւանդման ծրագիրն է կազմել։

Անցեալ տարի ես նրան հանդիպեցի Պետերբուրգում գեղարուեստագէտների համաժողովում, ուր նա զեկուցումներ կարդաց Կովկասի գեղարուեստի մասին։

Եւ այժմ այդ ուսուցիչը իր հատուցումն է սպասում։ Նրա նախկին աշակերտները և գիտակից հասարակութիւնը անտարբեր չը պէտք է լինեն։ Ապրիլի 28-ին պէտք է հանդէս բերել մեր երախտագիտութիւնը՝ հոգեկան մեծագոյն բաւականութիւն պատճառելու մեր ուսուցչին։

Եկէք խոնարհվենք մեր ուսուցչի տառապանքի առաջ և պատրաստվենք նրան մեծարել։ Նա արժանի է մեծարանքի. ծանր հոգսերի ու ցաւերի միջից հերոսաբար է դուրս եկել և արել է՝ ինչ չէին անի ուրիշները նրա տեղը։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

ՄԵՇՉԱՆԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

—

Նոր-Բայազէտ, 6 ապրիլի

Մարտի 16-ին, շաբաթ, նշանակված էր մեր քաղաքի մեշչանների հասարակութեան երկրորդ ժողովը, որի շարունակութիւնը անցաւ միւս օրը, կիրակի։ Չը նայելով որ առաջին ժողովում, որ տեղի ունեցաւ 15 օր առաջ, առկախ մնացած հարցերը պէտք է այս անգամ գոնէ իրանց բաւարար լուծումն ստանային և վճռվէին, բայց և այնպէս դարձեալ թերի մնացին այդ հարցերը, որովհետև ժողովրդի մէջ երկպառակութիւն է տիրում յատկապէս ոչխարապահութեան վերաբերմամբ, որը ոչ մի կերպ չէ յարմարվում՝ երկու ծայրայեղ դրութեան մէջ լինելուն համար, քանի որ ժողովրդի անտեսական շահերը բաղխվում են իրար ծայրայեղօրէն։

Նախագահ պ. Արծրունին բաց անելով ժողովը՝ նախ և առաջ հրաւիրեց ժողովականներին այս անգամ գոնէ իրանց լաւ պահել, աղմուկ չը բարձրացնել և վերջնականապէս որոշել հասարակական խնդիրները, որոնք սպասում են իրանց լուծմանը, մանաւանդ որ արդէն ժամանակն է հողային հարկը մասնադրել և այլ գործերի ձեռնարկել։ Ապա կարդալով օրակարգում դրված հարցերը, նախագահը թւեց ելքի յօդուածները, այն է՝ 1) Հողային հարկի բաժանագրում, 2) Ուսումնարանների օժանդակութիւն, 3) Աղբիւրի և ջրանցքի աւելացում «Կալեր» թաղաբաժնում, 4) Դաշտերի և խոտատեղերի պահապաններ վարձել, 5) Ճանապարհների կանոնաւորում և այլն, որ գրեթէ միաձայն ընդունեց հասարակութիւնը։ Սակայն երբ խնդիրը հասաւ հասարակութեան կողմից հաւատարմատարներ կամ, ինչպէս գաւառներում ընդունված է ասել, «պօվերեննիներ» ընտրելուն, ինչպէս երբեմն տեղի է ունեցել մեզանում, յատկապէս հսկողութիւն կատարելու արօտների, անասնապահութեան, ցանքերի պահպանութեան և այլ հասարակական խնդիրների և գործունէութեան վերաբերութեամբ, —իսկոյն ժողովի մէջ ալեկոծութիւն ընկաւ։ Մի կողմից մարդիկ աղմկում էին և գոռում՝ «պօվերեննի չենք ուզում», միւս կողմից բղաւում էին՝ «ուզում ենք, ուզում ենք». և այսպէս խառն ի խուռն, անհասկանալի ձայներ, որոնք անտանելի աղմուկի ազդեցութեան տակ խլացրին նոյնիսկ նախագահի զանգակի ձայնը, որ միանգամայն խփում էր ժողովականներին խաղաղեցնելու համար։

Ապա մի րոպէ խաղաղվելուց յետոյ առաջարկվեց քաղ. 4 թաղերից 4-ական մարդիկ ընտրել, թւով 16 հոգի, որոնք նախագահութեամբ քաղ. աւագի՝ հասարակութեան բոլոր որոշումները ի կատար ածէին։ Այդ առաջարկութիւնը թէպէտ ընդունվեց, բայց զանազան կարծիքներ առաջացան։ Ասողներ կային, թէ ընտրվածները չը պէտք է ոչխարատէրեր լինեն, կամ թէ հաւասար ձայներ պիտի լինեն, այսինքն կէսը (8 հոգի) ոչխարատէր ընտրվեն, իսկ միւս կէսը՝ ոչ-ոչխարատէր։ Մի ուրիշ դասակարգ առարկում էր, որ դա անարդարութիւն է, քանի որ հասարակութեան մէկ քառորդ մասը հազիւ ոչխար ունի, ուստի պէտք է ընտրել 16 հոգուց մէկ քառորդը՝ ձայնի իրաւունքով թւական քանակութեամբ։ Այդ ձևը լաւով-վատով ընդունվեց, բայց թեկնածուների անունները տալիս երբ առաջին անգամ նախագահի կողմից առաջարկվեց (դուցէ միամտաբար) մի ոչխարատէրի անունը, ալեկոծումը կրկին բարձրացաւ՝ «չենք ուզում գոռացին ոչ-ոչխարատէրերը», իսկ միւս կողմը—ոչխարատէրերը—«ուզում ենք, ուզում ենք». և աղմուկի մէջ սկսեցին բռունցքներ երևալ, որոնք խփում էին սեղանին, սպառնում իրար, գոռում-գոչում և միմեանց հակառակում։

Եւ ահա խլացուցիչ աղաղակների տակ նախագահը դարձեալ շղթան գցելով փակեց ժողովը և բոլոր հարցերը դարձեալ առկախ մնացին։ Իսկ ժողովրդի մէջ երկպառակութիւնը աւելի սրվելով՝ մի քանիսը վազեցին պօստատուն հեռագիր խփելու նահանգապետին, մի քանիսն էլ բողոքներ ման ածեցին բազարում ստորագրութիւններ հաւաքելու՝ նահանգապետին դիմելու համար, ոչխարատէրերը առանձին, ոչ-ոչխարատէրերը առանձին։ Թէ ինչ կը լինի այդ բոլորի հետևանքը, կը գրեմ յետագայում։

Որսորդ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Երէկ, ապրիլի 23-ին, Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայի անուանակոչութեան օրը, զինուորական տաճարում կատարվեց գոհաբանական մաղթանք էկզարխի մասնակցութեամբ։ Պատարագին և մաղթանքին ներկայ էր Կովկասի փոխարքայի օգնական գեներալ Շատիլօվ, նահանգապետը, գեներալիտէտը, բոլոր զօրամասերի ներկայացուցիչները, քաղաքագլուխը վարչութեան անդամների հետ, և զինուորական ու քաղաքացիական պաշտօնեաներ։ Արսէնալի սարից պարպվեց 21 թնդանօթ։ Քաղաքը ցերեկով զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան՝ լուսավառված էր։ Նոյն օրը մաղթանքներ կատարվեցին Վանքի աւագ եկեղեցում, կաթօլիկների և բողոքականների աղօթատներում, մահմեդականների մզկիթում ու հրէաների սինագօգում։

◆ «Մշակի» ներկայ համարի երկրորդ երեսի շարուածքի խոշոր մասը ապարանում անակնկալ կերպով թափվելու պատճառով, հերթական մի քանի յօդուածներ, ինչպէս նաև հեռագիրների մի մասը անկարելի եղաւ զետեղել ներկայ համարում։

◆ Առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստր Տիմաշէվը կովկասեան հանքային վարչութեան կառավարիչ ինժ. Ժակի ուղեկցութեամբ աւտոմօբիլով Ռազմավիրական ճանապարհով մեկնեց Վլադիկավկազ։

◆ Վերադարձաւ երկրագործութեան գըլխաւոր կառավարչի կովկասեան լիազօր Շաշկօվսկին։

◆ Թիֆլիսում հիւր է Պետերբուրգի պօլիտեխնիկական ինստիտուտի պրօֆ. հայազգի Ղամբարեանը, որ հետաքրքրվում է Թիֆլիսի պօլիտեխնիկումի հարցով։

◆ Ներկայումս ընտրված է Թիֆլիսում կայանալիք VIII ատացային համագումարի կարգադրիչ մասնաժողով՝ փոխարքայի օգնական սենատօր Վասալցիի նախագահութեամբ։ Նախագահի օգնականներ ընտրված են Ալ. Քալանթար, Ալ. Խատիսեան և քարտուղարներ ինժ. Վասիլէվ և Օհանջանեան։

◆ Ապրիլի 22-ի առաւօտեան ժամը 6-ին Թիֆլիսում զգացվեց թեթև երկրաշարժ։

◆ Բժ. Բլիւմէնտալի թոքախտային ցուցահանդէսը փոխադրված է Բագու։

◆ Թոքախտի դէմ մաքառող Կովկասեան Ընկերութեան նախագահ իշխանուհի Մ. Թումանեանը, Ա. Աթաբէգեանը և Բաբալեանը, Մարկոս և Եսայի Դօլուխանեանների հետ 1500 րուբլի են նուիրաբերել իրանց մօր անունով մի մահճակալ պահելու Աբասթումանի թոքախտաւորների սանատօրիայում։

◆ Վրաստանի էկզարխ Ինոկէնտի արքեպիսկոպոսը ապրիլի 20-ին, «Սպիտակ Ծաղկի» տօնի օրը, երեք տուփերի մէջ գցեց 135 րուբլի։ Մի անյայտ տիկին նուիրեց իր և թոքախտից մահացած իր ամուսնու ոսկի մատանիները։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Ռոմանոս Մելիքեանը մտադրութիւն ունի մօտ օրերս հրատարակելու հայ ժողովրդական երգերի ցիկլ՝ սերիաներով։ Երգերը, իրանց մշակման ձևով և գնի արժողութեամբ, խոստանում են լինել հանրամատչելի հասարակութեան լայն խաւերին։

◆ Երէկ 3-րդ քաղաքամասի պրիստաւը Սօլդատսկի բազարում Խուստօշվիլիի և ուրիշների խանութներում գրաւեց 500 հատ մորթած թռչուն, որոնց առևտուրը արգելված է։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԻԴԷԱԼԸ

(Պրօֆ. Տուգան-Բարանօվսկիի դասախօսութեան առիթով)

—

Ներկայ ապրիլի 21-ին, Արտիստական թատրօնի համերգային դահլիճում, Պետերբուրգի համալսարանի պրօֆէսօր Մ. Ի. Տուգան-Բարանօվսկին կարդաց իր դասախօսութիւնը ժամանակակից հասարակական իդէալի մասին։ Պրօֆէսօրը ընթերցող լայն հասարակութեան ծանօթ է գլխաւորապէս իր քաղաքատնտեսութեան վերաբերեալ ընդարձակ աշխատութիւններով, որտեղ նա հանդէս է գալիս որպէս մասնագէտ։ Դասախօսը մի ժամանակ ամբողջովին կանգնած էր մարքսիստական տեսակէտի վրա, բայց ժամանակի ընթացքում աստիճանաբար թեքվելով՝ այժմ եկել հասել է այն կէտին, որի վրա ներկայումս կանգնած են հանրածանօթ Պյօտր Ստրուվէն և Բուլգակօվը, որոնք ի վերջոյ նոր աստուածութիւն (Богоискатели) որոնողների շարքը անցան։

Դասախօսը ընտրել էր այնպիսի նիւթ, որը իսկապէս չափազանց զբաղեցնում ու յուզում է հասարակական լայն խաւերին։ Նրա նիւթը ժամանակակից հասարակական իդէալն էր, որի մէջ արտայայտված են ժամանակակից մարդկութեան տենչերն ու ձգտումները ապագայի նկատմամբ։

Հասարակական իդէալը, որպէս այդպիսին, հանդիսանում է իբրև որոշ սինթէզ հասարակական յարաբերութիւնների ու ձգտումների։ Ուրեմն նա բղխում է իրական պայմաններից, ուստի և պէտք է հասարակական գիտութեան մէջ որոշ տեղ ունենայ որպէս սոցիալական մի պրօբլէմ։

Սակայն կան հասարակական մտքի որոշ հոսանքներ, որոնք ժխտում են իդէալների դերը պատմութեան մէջ։ Օրինակ, մարքսիստական թէօրիան ժխտում է միանգամայն իդէալիզմը և տեղը դնում ապագայի նախատեսութիւնը (предвидѣніе будущаго)։ Նա ենթադրում է, որ հասարակական պայմանների մէջ կան անխուսափելի օրէնքներ, որոնք մարդկային հասարակութիւնը առաջնորդում են դէպի մի որոշ ապագայ։ Նշանակում է, ըստ այդ թէօրիայի, ապագան նախատեսված է իր գլխաւոր էութեամբ, էտապները պարզ են, նպատակակէտին հասնելու համար էլ կան երկաթէ անխուսափելի օրէնքներ։ Եթէ այդպէս է, կը նշանակէ, դասախօսի կարծիքով, այդ թէօրիան էլ աւելորդ է համարում աշխատանք գործ դնել որևէ պայքար մղել յանուն հասարակական որոշ իդէալի եւ այլն։

Չը հերքելով սակայն ապագայի նախատեսութեան հնարաւորութիւնը, դասախօսը կարծում է, թէ դա բաւական չէ մարդկային հասարակութեան անվերջ ձգտումների խնդիրը պարզելու համար։ Ի՞նչ կը լինէր մարդկութեան վիճակը, եթէ նա իմանար, թէ ինչ է լինելու իր ապագան։ Թւում է, թէ այն ժամանակ այլևս ձգտումների խնդիրը կը վերանար մէջտեղից, նոյնիսկ կեանքն ու գիտութիւնը կը կորցնէին իրանց հիմնական նշանակութիւնը։

Այս բոլորից հետևում է այն, որ մարքսիզմը մարդկային հասարակութեան ապագայ ձգտումների նկատմամբ բաւարար տեսակէտ չէ, այլ նա հարցի միայն մի կէտն է պարզաբանում։ Ո՞րն է ուրեմն բաւարար տեսակէտը, մի տեսակէտ, որ միանգամայն բովանդակէր իր մէջ հասարակական իդէալի բարդ պրօբլէմը։ Այդ տեսակէտը, ըստ դասախօսի, բարոյագիտութիւնն է, որի վրա ամբողջովին պէտք է հիմնաւորված լինի հասարակական իդէալը։ Բարոյական սկզբունքը ոյժն է, որ ընդունակ է յաղթահարելու թէ դասակարգային և թէ ազգային շահերի հակասութիւններից բղխող անտագօնիզմը։

Եւ ամեն մի իդէալ մինչև՞որ ամբողջացված չը լինի բարոյական սկզբունքներով, չէ կարող լինել հասարակական։ Բարոյական գերագոյն սկզբունքը առանձին մարդու աւտօնօմ արժէքն է, իր ներքին բարդ կառուցուածքով։ Իր ամբողջութեամբ մարդը անձեռնմխելի պէտք է մնայ իր նմանների համար։ Բայց մարդկային արժէքի այս բնորոշումը ժամանակակից կեանքի արգասիք է, որ և կազմում է ներկայիս հասարակական իդէալը։ Այդպէս չէ եղել սակայն նա պատմական անցեալում։ Մարդկային անհատականութեան գերագոյն արժէքի գաղափարը ունեցել է իր գենեզիսը, իր զարգացումը պատմական անցեալի մէջ։

Չը խօսելով բարոյական սկզբունքի գենեզիսի մասին, դասախօսը ուզեց տալ նրա զարգացման համառօտ ուրուագիծը։ Նա կանգ առաւ յոյն փիլիսոփայ Պլատոնի «Պօլիտէյա» գրուածքի վրա, որտեղ ամփոփված է հին աշխարհի բարձրագոյն իդէալը։ Այնտեղ՝ յանուն մարդկային երջանկութեան՝ շեշտվում էր անհատի լիակատար կրաւորականութիւնը հասարակութեան առաջ։ Բայց հասարակութիւնը միատարր զանգուած չէր և չը պիտի լինէր. Պլատոնը նրան բաժանել էր երեք դասի՝ ստրուկներ, որոնք հասարակութեան անդամ չեն, այլ ընտանի կենդանիների շարքում, յետոյ հասարակ քաղաքացիներ և ապա փիլիսոփաներ։ Փիլիսոփաների, իբրև կատարեալ մարդկանց, անսահման իշխանութեանը պէտք է ենթարկվէր հասարակութիւնը։ Այստեղ բարոյական արժէք չէր կազմում անհատը, այլ հասարակութիւնը. անհատը ճնշված, ոչնչացված էր։ Անթիք աշխարհի հասարակական այդ իդէալի իբրև հակադրութիւն հանդէս եկաւ քրիստոնէութիւնը, որի բազիսը ամենից առաջ անհատն էր իր անհատական յայտնութեամբ (откровеніе)։

Թէպէտ քրիստոնէութեան այդ մարդկային անհատականութեան արժէքի բազիսը ստօյիցիզմի (յունական) մէջ էլ ենք գտնում, բայց երկուսի մէջ զանազանութիւնն այն է, որ վերջինս վերջ ի վերջոյ յանգում էր յոռետեսութեան, իսկ առաջինը՝ քրիստոնէութիւնը՝ անհատական հերոսութեան։ Այստեղ անհատը հռչակվում է ներգործական, միակ բարձրագոյն արժէքը, մարդկայնութեան կենտրօնը. անհատն է, որ իր ներքին ոյժերով հռչակվում է ընդունակ հասնելու քրիստոնէութեան ամենաբարձր իդէալին՝ երկնքի թագաւորութեանը («Երկնքի արքայութիւնը ձեր ներսն է». Աւետարան)։ Սակայն անհատի այս արժէքաւորումը զուտ կրօնական բնոյթ ունէր, հիմնված էր միստիցիզմի վրա. կեանքն ու աշխարհը տեղ չունէին այնտեղ։ Այդ պակասը լրացնելու համար եկաւ հումանիզմը, պատմական մի էպօխա, որ շարունակվում է մինչև մեր ժամանակները։ Հումանիզմը պայքար մղելով քրիստոնէական պաշտօնական եկեղեցու, նրա իշխանութեան և ճգնաւորականութեան դէմ՝ վերականգնեց անթիք աշխարհի պաշտած գեղեցկութիւնն ու գեղարուեստը։ Եթէ քրիստոնէութեան հիմնական գաղափարը բարութիւնն էր, ապա հումանիզմի շնորհիւ նրան միացան գիտութիւնն ու գեղարուեստը։ Բարութիւն, գիտութիւն, գեղարուեստ՝ ահա ժամանակակից մարդկութեան այն շրջանակը, որի մէջ պէտք է զարգանայ ու գնահատվի մարդու անհատականութեան բարձրագոյն արժէքը։

Ապա դասախօսը կանգ առաւ այն ուտիլիտար սկզբունքի վրա, որը չէ կարող հիմք ծառայել բարոյագիտութեան համար։ Իբրև փաստ բերեց Դոստոյեվսկիի յայտնի հերոս Ռասկօլնիկովի վարմունքը («Преступленіе и наказаніе») և սխալը։ Այդպէս՝ ուրուագծելով հասարակական իդէալի զարգացման մի քանի նշանաւոր էտապները, դասախօսը, իր խօսքը վերջացնելով, առանձնապէս ընդգծեց, որ ապագայ հասարակական կազմակերպութիւնից ամենից առաջ պէտք է պահանջվի մարդու անհատականութեան զարգացման լիակատար ազատութիւնը։

Դասախօսը քաղաքատնտեսութեան մէջ մասնագէտ է և ունի ստուար աշխատութիւններ. և քաղաքատնտեսութիւնը այն գիտութիւնն է, որ ամբողջովին հիմնվում է բէալ իրականութեան, փաստերի, յարաբերութիւնների, մի խօսքով գիտական տուեալների վրա։ Ի՞նչպէս եղաւ, որ ժամանակակից հասարակական իդէալի մասին խօսելիս, պրօֆէսօրը միանգամայն մոռացաւ իրական միջավայրը, նրա այս կամ այն պայմանները, որոնց մէջ միայն ծնունդ են առնում իդէալները։ Նա ունկնդիրներին առաջ չը պարզեց նախ՝ թէ ինչ բան է «բարոյական բարձրագոյն սկզբունքը», ո՞րն է նրա գենեզիսը, ինչի՞ արդիւնք է նա. ապա՝ արդեօք բարոյական որևէ սկզբունք կարո՞ղ է որևէ հասարակութեան մէջ բոլորի համար էլ միատեսակ նշանակութիւն ունենալ. եթէ հասարակական նորագոյն շարժումը ժխտում է դասախօսի շեշտած իդէալիզմը, ապա ինչո՞ւ է նա ժխտում. գուցէ ամենատրական երևոյթը հէնց այդ ժխտումն է։ Ցետոյ՝ կա՞յ այդ ժխտման մէջ հանուր մարդկային ազատութեան խնդիրը թէ՞ ոչ. ժխտո՞ւմ է արդեօք այդ շարժման մէջ խըմորվող միտքը մարդու անհատական ոյժերի լիակատար զարգացման ազատութիւնը։ Ամենից առաջ այս բոլորին պէտք էր պատասխան տալ, որովհետև չէ կարելի երբեք հաշւի չառնել այս նորագոյն շարժումը, երբ խօսքը վերաբերում է հասարակական ապագայ կազմակերպութեանն ու անհատի դերին նրա մէջ։

Այս դէպքում իսկապէս լաւ օրինակ կարող էր ծառայել նշանաւոր պրօֆէսօր Օվսեանիկօ-Կուլիկօվսկին իր յայտնի ուսումնասիրութիւններով, որից անհրաժեշտ, գոնէ սխեմատիկ, կարող էր ստանալ մարքսիզմից՝ քրիստոնէութեան և հումանիզմի միջոցով՝ մակերևութային իդէալիզմի յանգող իւրաքանչիւր ինտելիգենտ...

Ա.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Վըշնևսկիի ընթերցումները

Մենք երկու անգամ առիթ ունեցանք լսելու ոտանաւորներ արտասանող Վըշնևսկիին՝ Արտիստական և Արքունական թատրօններում։

Ոտանաւոր արտասանելու արհեստը դեռ ևս քիչ է զարգացած Ռուսաստանում. ուստի ամեն մի նոր արտասանող գրաւում է ուշադրութիւն։

Վըշնևսկին ճանապարհորդել է զանազան քաղաքներ և կատարել ընթերցումներ։ Այժմ նա Թիֆլիսումն է։

Վըշնևսկին վատ չէ արտասանում, բայց առանձին աչքի ընկնող առաւելութիւններ չունի, որոնք դարձնէին նրան արտակարգ մի արտասանող։

Նա մի քանի ոտանաւորներ, ինչպէս «Օբորոցի երգը», Ալ. Տօլստոյի և Պուշկինի մի երկու ստեղծագործութիւնները արտասանում է հմտօրէն և տպաւորիչ կերպով։ Իսկ քիչ չեն և այնպիսիները, որոնք ոչ մի հրապոյր չեն ներկայացնում։ Մենք չը հաւանեցինք «Բօրիս Գօդունով» պօէմի այն տեսարանը, որ նկարագրում է Պիմէն ժամանակագրող վանականին իր օրագրութեան առաջ։

Հասարակութիւնը ծափահարութիւններով վարձատրեց դեկլամատօրին։

Սիրող

—

Հայազգի երգիչ Ա. Շահ-Մուրադեան, որ Թիֆլիսում ունեցած իր առաջին համերգից յետոյ tourné էր կատարել մի քանի քաղաքներ և ունեցել մեծ աջողութիւն, ամսիս 22-ին վերադառնալով Թիֆլիս՝ մտադիր է իր երկրորդ համերգը տալու այստեղ առաջիկայ շաբաթվայ վերջերին։ Համոզված ենք, որ Թիֆլիսի երաժշտասէր հասարակութիւնը, որը տաղանդաւոր երգչի առաջին համերգից ստացել էր գեղարուեստական լիուլի բաւականութիւն, այս երկրորդ համերգին ևս կօգտվի առիթից նորից լսելու շնորհալի արուեստագէտ-երգչին։

ԳՐԱԿԱՆ-ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԱՍ

—

Գրական-թատերական դասի նիւթն էր այս անգամ Անդրէևի նոր պիէսներից մէկի հերոսուհին՝ Կատերինա Իվանօվնան։

Մենք առիթ ենք ունեցել խօսել մեր լրագրում («Մշակ» № 84) Անդրէևի պիէսի և նրա հերոսուհու դէմքի մասին։

Գրական դատարանը առիթ էր ներկայացնում պարզելու հոգեբանական և հասարակական մի շարք հարցեր ունեցող ժամանակակից նշանակութիւն։

Դատարանի նախագահն էր երդուեալ-հաւատարմատար Ս. Զմշկեան։ Դատախազը Բուակօվսկի, պաշտպանը Զելենսկի, մեղադրեալը՝ դերասանուհի Սարանչօվա Կատերինա Իվանօվնայի դէմքով և զգեստով, վկաներ, երդուեալ-ընթերականեր և այլն։

Հասարակութիւնը հաւանեց պաշտպանի առարկութիւնները և պատճառաբանութիւնները։

Դատարանը վճռեց՝ համարել պիեսի նկարագրած դէպքը ոչ հանուր-տիպական ռուսական կեանքի համար, բայց՝ յամենայն դէպս մի մութ երևոյթ, որի դէմ պէտք է մաքառել, կռւելով այն հասարակական գործօնների և պայմանների դէմ, որոնք պատճառ են դառնում մարդկային այլասերման։

Դատից յետոյ տեղի ունեցաւ զուարճալի կաբարէ։ Միրոզ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայուն Տարեցոյցը»։ Հայկական վերածնունդ, Սահակ Մեսրոպի, 1913 թ., երրորդ տարի, հրատարակութիւն Գ. Գալենց գրատան, Կ. Պոլիս։

Ահա մի նոր Տարեցոյց ևս։

«Հայուն Տարեցոյցին միակ մտահոգութիւնն է սուգին ու շիւանի հանգրուան մը ըլլալէ աւելի անոր կեանքին ու յոյսին սերմնացանն ըլլալ։ Պէտք է տոկալ ապրելու համար»։

Այդպէս է որոշում իր նպատակը, իր raison-d'être-ը այդ Նոր Տարեցոյցը.

Փիւնիկ մըն է հայուն հոգին
Մոխիրներէ կը ծնի,
Ակունքն անոր շուտ կը ցամքին
Բացուած է միշտ աղածրի...։

Եւ այս Տարեցոյցի հեղինակ Սահակ Մեսրոպը լիայոյս է, թէ «հայու կաղանդը հեռու չէ...»։

Թէև մենք այդ յոյսը դեռ չունենք, բայց, յամենայն դէպս, ուր և լինի հայը, ինչ վիճակի մէջ որ գտնվի, «Հայուն Տարեցոյցը» կարող է նրա համար ընկեր լինել և ընթերցանութեան օգտակար նիւթ հայթայթել։

«Հայուն Տարեցոյցը» կազմված է խնամքով և, ինչպէս ասացինք Թէոդիկի «Ամենուն Տարեցոյցի» համար, նոյնը կարող ենք կրկնել և «Հայուն Տարեցոյցի» համար, որ մեր ռուսահայերիս մէջ չունենք այդ ձևով կազմված օրացոյց։ Բուն օրացոյցային մասից և ժամանակագրական, վիճակագրական անհրաժեշտ տեղեկութիւններից բացի՝ Տարեցոյցի մէջ տպված են գրական երկեր, գողտրիկ բանաստեղծութիւններ, քերթուածներ, աշուղական երգեր, զետեղված են հայ գործիչների պատկերներ և աշխարհագրական քարտէզներ։ Եւ հետզհետէ մեր առջևից անցնում են Արփիար Արփիարեան իր «Զարթօնքի Երկունք» անտիպ մնացած ազգային վէպի մի կտորով, Արշակ Չօպանեան իր մի սիրուն տաղաչափ թարգմանութեամբ Անդրէ Շէնիէից, պրոֆ. Կ. Թումայեան իր «Բանտի յիշատակներով», Գամառ-Քաթիպա իր «Սոխակ և Օձ» ոտանաւորով (նուէր Գ. Արծրունուն), Վահան Թէքէեան իր «Հայուն հոգին» գեղեցիկ բանաստեղծութեամբ, Բաբգէն եպիսկոպոս իր «Հայ ազգին տեսիլները» ոգևորված յօդուածով, Գէորգ-Մեսրոպ «Հին հայոց տաղաչափութեան արուեստը» ուսումնասիրութեամբ, Լևոն Բաշալեան՝ իր «Հայ ցեղը» գրուածքով և Միք. Նաթանեան իր երկրագործական յօդուածով։

Ռուսահայ գործիչներից և գրողներից զետեղված են Շիրվանզադէի, Գր. Արծրունու, Ալ. Քալանթարի, Հ. Առաքելեանի, Դ. Աղայեանի, Գամառ-Քաթիպայի պատկերները, իսկ Թիւրքահայ գործիչների և գրողների պատկերները՝ կենսագրութիւններով հանդերձ՝ բազմաթիւ են. Յակոբ Պալեան, Գրիգոր Օտեան, Բարոնակ-բէյ Ֆէրրահեան, Ն. Ռուսինեան, Սերվիչէն, Կ. Թումայեան, Ա. Արփիարեան, Ա. Չօպանեան, Կ. Սօղիկեան, Օ. Չիֆթէ-Սարաֆ, Գ. Խանճեան, Տ. Չիթունի, Գէորգ-Մեսրոպ և ուրիշ շատեր։

Մի առանձին բաժին ևս յատկացված է գործնական տեղեկութիւնների՝ անհրաժեշտ կեանքի մէջ։ Կայ նաև Հայաստանի քարտէզը։

Շապկի նկարը, որ պատկերացնում է հայկական վերածնունդի նշանաբանը, ինչպէս և բոլոր նկարներն ու պատկերները պատրաստված են գեղեցիկ և ճաշակով։

«Հայուն Տարեցոյցը» հանդիսանում է ոչ միայն մի գեղեցիկ օրացոյց, այլ և ընթերցանութեան մի հաճելի գիրք։ Եւ մենք չենք վարանում յանձնարարել այդ գիրքը ռուսահայերին։ Հ. Ա.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Շվէյցարական գիւղը», Ա. Ահարոնեանի, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 292, գ. 1 ր.։ 2) «Գործնական խոհարարական դասագիրք», տիկ. Վ. Ռոստինեանցի, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 208, գ. 75 կ.։ 3) «Տարաբաղդ ուսանողը», Հրանտ Համբարեանի, Մարզուան, 1912 թ., էջ 86, գ. 3 դրուշ։ 4) «Մանեա», Սահակ Թորոսեանի, Բոստոն, 1912 թ., էջ 44, գ. 10 սէնտ։ 5) «Բոյսերի կազմութիւնն ու կեանքը», պրոֆ. Իւ. Վագների, պատկերազարդ, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 67, գ. 20 կ.։ 6) «Սոսք», գրական երկամսաթերթի № 1 (յունվար-փետրվար), Թաւրիզ, 1913 թ., էջ 35։ 7) «Համառօտ պատմութիւն Թաւրիզի Արամեան դպրոցի 60-ամեայ գոյութեան», Ա. Տէր-Վարդանեանի, Թաւրիզ, 1913 թ., էջ 26, գ. 2 ղռան։ 8) «Կօշկաւոր կատուն», պատկերազարդ, Թարգմ. Ղահրամանեանի, Բագու, էջ 10, գ. 50 կ.։ 9) «Ասպարէզ» գրական ալմանախի V պրակ, Ալէքսանդրօպոլ, 1913 թ., էջ 32։ 10) «Աղբիւր» մանկական ամսագրի № № 2 և 3, Թիֆլիս, 1913 թ.։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 23 ապրիլի

Ապրիլի 22-ին, առաջնորդարանի ժողովում, որ գումարված էր առաջնորդի հրաւէրով և նախագահութեամբ, հայ գրերի գիւտի և տպագրութեան յօբելեանը տօնելու համար ընտրելու մի մասնաժողով, ցանկութիւն յայտնվեց խնդրել Վեհափառ Կաթողիկոսին, որ թոյլտւութիւն տայ գրական ֆօնդ կազմելու համար էլ ժողովարարութիւն անել, և յանկարծ Գրողների Ընկերութեան վարչութեան մի անդամ ասում է թէ՝ «ես չեմ կարող վստահել, որ հաւաքված փողերը յանձնվեն սինօդին. պէտք է որոշում կայացնել, որ տրվեն Գրողների Ընկերութեան»...

Կարևոր է նկատել, որ սինօդի նախագահը նա է, որին խնդրում են ժողովարարութեան թոյլտւութիւն տալ, բացի դրանից, նոյն այդ ժողովի նախագահը՝ սինօդի նախկին անդամն է... Ժողովականներից մինը

Թիֆլիս, 19 ապրիլի

«Մեղու» աշխատանքի տան ընկեր. Հալաբարի կարտօնաժ արհեստանոցի 50 աղքատ երեխաների համար Զատկի Թաթախման երեկոյեան Արշակ քահ. Մինասեանը ի յիշատակ իր հանգուցեալ որդու ընթրիք պատրաստելով, սրանով Ընկեր. վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը տէր-հօր այդօրինակ ուշադիր և բարեհաճ վերաբերմունքի համար դէպի յիշեալ աղքատ երեխաները։

Վարչութիւն

Խարբերդ, 5/13 ապրիլ

Պարտք կը զգանք «Մշակի» միջոցաւ Բագուի հայ կանանց մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել, որոնք ինքնաբերաբար մեկ օրինակ «Մշակ» նուիրած էին մեր դպրոցին։ Մենք ասիկա կը նկատենք համակրանքի անկեղծ արտայայտութիւն մը ռուսահայ կանանց կողմէ դէպ բնագաւառի հայ ուսանողուհիութիւնը և կը խնդրենք, որ ասիկա հաղորդել հաճիք անոնց, որոնց անունը մեզ անծանօթ կը մնայ տակաւին։

Նոր Սմբատեան Ընկ.

Տնօրէն Խորհուրդ

Մոսկվա, 18 ապրիլի

«Московская Газета»-ի 246-րդ համարում «У армянъ» վերնագրով տպագրված է բազմաթիւ վատ, անճոռնի ու ծիծաղելի սխալներով լի մի յօդուած։ Մոսկվայում իւրաքանչիւր հայ գիտէ, թէ ով է այդ լրագրի մէջ հայոց կեանքից տեղեկութիւններ հաղորդողը. դա տխրահռչակ Առաքել Դերվիշն է, որի մասին երկու կարծիք չունեն ոչ նրա բարեկամները և ոչ թշնամիները։

Դերվիշի յիշեալ յօդուածը աչքի է զարնում իր այն անտանելի յատկութեամբ, որը բարեբաղդաբար հայոց լեզուի մէջ անուն չունի, իսկ ռուսերէն կոչվում է развязность. Սխալը այնպիսի համարձակութեամբ ու աներկիւղ են շարված իրարու քով, որ իւրաքանչիւր ապուշ կարող է նախանձել Առաքել Դերվիշի համարձակութեանը։

Բեսսարաբիայի թեմի առաջնորդ Ներսէս արքեպ.-ը Վեհ. Հայրապետի կարգադրութեամբ եկել է այստեղ կազմելու յանձնաժողով՝ դպրոցական ֆօնդի համար հանգանակութիւն կատարելու նպատակով։ Առաջնորդն անմիջական հրաման ունի Վեհափառից կազմել յանձնաժողով, այլ ոչ թէ ընտրել։ Իր միսսիան սրբազանը կատարել է նախանձելի աջողութեամբ և կազմել է 18 հոգուց մի յանձնաժողով, որի անդամներն են. պ. պ. Նիկ. Ժամհարեան, Ալ. Թորոսեան, Նիկ. Արզումանեան, Մ. Տէրեան, Յով. Խարմաչեան, Բ. Գասպարեան, Կար. Կուսիկեան, Ստ. Մամիկոնեան, Ա. Իզմիրեան, Մ. Քալանթար, Մ. Տէր-Յակոբեան, Մ. Սահարբէգեան, Ստ. Տէր-Սարգսեան, Ալ. Մկրտումեան, Յով. Բալեան, Ալ. Գէորգեան, Արսէն Բուդաղեան և Աւ. Տէր-Մկրտչեան։

Կօմիսսիայի անդամներից կէսը բարձրագոյն կրթութեան տէր մարդիկ են։ Հանգանակութիւնն արդէն սկսվել է և մեծ աջողութեամբ առաջ է գնում։ Նիկ. Ժամհարեանի և Ալ. Թորոսեանի նման պատկառելի ծերունիները երիտասարդական աւիւնով ու սիրով կպել են գործին։

Այսօր Ա. Դերվիշը գրում է, որ առաջնորդի միսսիան, «ինչպէս պէտք է սպասել», անաջող է անցել, որ նա բոլոր ծխականներին ժողովի չէ հրաւիրել, և վերջապէս հայհոյում է սրբազանին, որ սա փոխանակ ընտրութիւն կայացնելու՝ ինքն է կազմել յանձնաժողով։ Այստեղ Ա. Դերվիշը սկսում է ճառել ընտրողական սկզբունքի մասին։

Եթէ Դերվիշը մի քիչ բարեխղճութիւն ունենար, անշուշտ կը հետաքրքրվէր Վեհափառի կոնդակի բովանդակութեամբ և կը տեսնէր, որ Ներսէս սրբազանը ամենևին պարտաւոր չէր ընտրութիւն կայացնելու, այլ պարտաւոր էր կազմելու յանձնաժողով։ Եթէ ճշմարտութիւնը գին ունենար Դերվիշի համար, նա կարող էր տեղեկանալ և իմանալ, որ յանձնաժողովի անդամ կարգված են 18 հոգի, այլ ոչ թէ 12, և որ այդ մարդիկ պէտք է փող ժողովեն ֆօնդի համար, այլ ոչ թէ յօբելեանական հանդէսներ սարքեն։ Եթէ բացի ստախօսութիւնից մի ուրիշ բան ևս ի նկատի ունենար Դերվիշը, նա կը հաղորդէր, որ յանձնաժողովի մէջ ոչ թէ 3, այլ 10 ինտելիգենտ անձնաւորութիւններ կան, իսկ ոչ ինտելիգենտ անդամները լիովին վայելում են գաղութիս վստահութիւնը։

Դերվիշը չէր կարող ծանօթ չը լինել Վեհափառի կոնդակի բովանդակութեանը, որովհետև կոնդակի պատճէնը մեծ քանակութեամբ Ներսէս սրբազանը նախապէս տարածել էր ծխականների մէջ։ Դերվիշը ստում է վստահաբար։

Բայց, ларчикъ открывается просто. Ներսէս սրբազանը երկու անգամ իր մօտ մասնաւոր ժողով է կազմել, հրաւիրելով համարակալութեան աչքի ընկնող անդամներից 35—40 հոգի։ Այդ ժողովներին ոչ մի անգամ չէ կանչվել Առաքել Դերվիշը։

Այժմ նա վրէժ է լուծում։

Բայց ուրիշի պատառ միջոցներով։

Ոտնատակ տալով նոյն իսկ հայ դպրոցական ֆօնդի նուիրական գաղափարն ու նպատակը։

Նիկ. Տէր-Մանուէլեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Պետական Խորհրդի աջակողմեան ֆրակցիան բիւջէի քննութեան ժամանակ խիստ քննադատութեան ենթարկեց կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։

◆ Պետերբուրգում վերջին օրերս մի շարք խուզարկութիւններ կատարվեցին օպպօզիցիոն գրականագէտների, իրաւաբանների շրջանում։

◆ Անգլիական պաշտօնական մամուլը խստագոյնս դատապարտում է աւստրիական քաղաքականութիւնը Չերնօգորիայի վերաբերութեամբ։ Իր վարմունքով Աւստրիան խախտում է համա-եւրոպական խաղաղութիւնը։

◆ «Н. Вр.»-ի Պարիզի թղթակիցը արժանահաւատ աղբիւրից տեղեկանալով յայտնում է, որ աւստրիացիների ծրագիրն է գործել միաժամանակ չորս տեղում. ռմբակոծել Բարան և Դուլցինօն, զօրք իջեցնել Դուրացցօյում և շարժվել դէպի Սկադր, ներս խուժել Սանջակ և շարժվել Կատտարօյից դէպի Ցէտինիէ։

◆ Իտալիան վերջնականապէս վճռեց Աւստրիայի ակտիվ գործողութեան դէպքում գրաւել հարաւային և միջին Ալբանիան։

◆ Գերմանիան հանգստացրեց Ռուսաստանին, թէ Աւստրիան կը բաւականանայ միմիայն արտաքսելով չերնօգորցիներին Սկիւտարից։

◆ Սալար-ուդ-Դօվլէն, ջարդվելով կառավարական զօրամասից սարի մօտերը, փախաւ Աստրաբադ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

22 ապրիլի

ԿՈԼՕԳՐԻՎ։ Փլատակների տակ սպանվեցին 5 բանւոր, վիրաւորվեցին 2-ը։

ՀԷԼԻԳՕԼԱՆԴ։ Ջրասուզված նաւը հանելու ժամանակ ուժեղ քամին շրջեց նաւակը, որի մէջ նստած 6 հոգին խեղդվեցին։

ՏՕԿԻՕ։ Օղաքնած Տակէուսին ընկաւ և մահացաւ։

Կագօսիմայում հրդեհը ոչնչացրեց 2500 տուն։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ։ Արագ գնացքի աւտոմոբիլը խորտակվեց։ Նստած 4 հոգին ստացան մահացու վէրքեր։

ՀԱՄԲՈՒՐԳ։ Ծով իջեցրին նոր «Գրօսէր Կուրֆիւրստ» դրէդնօուտը։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

Մոսկվա, Նիկ. Տէր-Մանուէլեանին.— Ձեզնից ստացած երկու գրութիւններից առաջինը յարգելի պատճառներով չի հրատարակվի, իսկ երկրորդը տպվում է ներկայ համարում։

Թիֆլիս, Դէմիրչօղլեանցին («Հայ անցեալը» քանդակող).— Մտէք խմբագրատուն և ստացէք ձեզ յանձնելու համար ուղարկված մի նամակ։

Շուշի, Պօղ. Զաքարեանին.— Ձեր ակնարկած յօդուածը չենք ստացել։

Դերասան Յովհաննէս Զարիֆեանին.— Խմբագրութիւնը ձեզ յանձնելու համար նամակ է ստացել։ Հաղորդեցէք ձեր հասցէն, որպէսզի նամակն ուղարկենք ձեզ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
ԱՄԵՆ օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ն. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Ջ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՐԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ Գ. ՈՒԵՍՏՈՒՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթի, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկաստ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ՈՒԵՍՏՈՒՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Օ. Վ. ԴԵԼԵՎՕՅԱԵՑ-ԷՆԳԵԼ—6—7 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վարտաւոր՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանց
1. 0—43

ԹՈՂՆՑԻ ԽՄԵԼԸ

Թէ ինչպիսի բաղդաւորութիւն է այդ, դա կարող է զգալ միայն արբեցողի ընտանիքը. իսկ մեր ընտանիքում երկու արբեցող ունէինք—հայրս և մեծ եղբայրս։ Շնորհակալութիւն բարի մարդուն, որը խորհուրդ տուեց տալ հօրս և եղբօրս «Սլաքովին»։ Մենք գնեցինք դեղատնից մի տուփ այդ դեղից, և եւր աչքերին չէինք հաւատում։ Երկուսն էլ թողին խմելը։ Այժմ 3 ամիս է անցել, և նրանք ոչ մի ցանկութիւն չեն զգում խմելու։ Այդպիսի մի էժան դեղը եղաւ ամենաօգտակար մի միջոց։ Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ С.-Петербургъ, Почтов. ящ. № 371.
(П. 63724)

(М. 147685) 15—4

БԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։
Ընդունում՝ (12½—2 ժ. ցերեկվայ։
լուծումը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչ փողոցի) Տէլէֆօն № 1175.
(Հ. Կ.) 377 100—88

ԴՈԿՏՕՐ
Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ
ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ
Ձարունակում է ընդունել ամեն տեսակ հիւանդների խորհրդակցութիւններ է կազմում պրոֆեսօրների հետ։ Նոր հասցէն՝ Berlin, N. W. Luisenstr. 67. Telephon Amt. Norden 92—74.
(Հ.) 148. 10—10

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ԽՈՇՈՐԱԳՈՅՆ ՄԵԾԱՏՈՒՆԸ

ՈՍԿԷ ԺԱՄԱՑՈՅՑ

բոլորովին հ. ըկասր չէ։ Փոխ. 200 ր. արժեցող ոսկէ ժամացոյցի առաջարկում ենք անմիջական կերպով բերել տալ Բերլինից ֆրանս. ոսկուց շինված ժամաց. «ԽՐՕՆՕՄԷՏՐ» անունով, որը թէ ձևի և շքեղութ. կողմից չէ տարբերվում ոսկէ ժամացոյցից և արժէ 4 ր. Այդ ժամաց., թէ տղամ. և թէ կանացին, շատ տափակ է, երկու կափարիչներով ծածկված էլեքտր. միջոցով 18 քարատ. ոսկէ հաստ շերտով ժամաց. մեխանիզմը ամենալաւ տեսակի է, քարերով, լարումը «Բէմոնտուար» 40 ժամը 1 անգամ և մինչև րոպէները ստուգված ընթացքով։ Ուղիղ քայլելու համար երաշխաւորում ենք 10 տարով։ Ժամաց. գինը 4 ռուբ., 2 հատը՝ 7 ր. 50 կ., 4 հատը՝ 14 ր. 25 կ.։ Միեւնոյն մեզանից բերել տալ այդ ժամաց., նա ընդմիշտ շնորհակալ կը մնայ Իւրաքանչ. ժամաց. ձրի կցում ենք. 1) Տղամ. շղթա, երկկողմ, կանացի՝ պարանոցային, ֆրանս. իսկ ոսկուց, 2) Բրելօկ-բինօկլ պատկերազարդ գեան հետաքրքր. տեսարաններով և 3) Զամշեայ քսակ ժամաց. համար։ Ճանապարհածախսը, հանդերձ մաքսով, 50 կոպ. (Սիբիր 75 կ.)։ Պատուէրները ճշգրիտ ուղարկվում են վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի։ Գրել կարելի է ամեն լեզուներով, հետևեալ հասցէով, որը կարելի է տպագրել և կամ թէ դուրս կտրել և ամուր կպցնել ծրարի երեսին (։) Նամակներին կպցնել 10 կ. մարկա, իսկ բաց նամակներին՝ 4 կ.
Հասցէագրել
Berlin 29. I. Strumfeld
Берлинъ. Klosterstr. № 42
ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՅՈՒՄՆ! Կեղծիքներից խուսափելու համար յայտարարում ենք, որ մեր ժամացոյցն իսկական «ԽՐՕՆՕՄԷՏՐ» է և ցիֆերբլատի վրա գրված է «Բեռլին ԽՐՕՆՕՄԷՏՐ»։
(Հ.) (В. 25095) 3—1

ՕԳՏՎԵՑԷՔ ԴԻՊՎԵՑ
Վաճառվում են Յ. Դաղբաշեանի բառարանների ՎԵՐՋԻՆ օրինակները
ՌՈՒՍ-ՀԱՅ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ գինը 8 ր. կազմած 9 ր.։
ՀԱՅ-ՌՈՒՍ. ԼԻԱԿ. ԲԱՌ., գինը 6 ռուբ., կազմած 6 ր. 50 կոպ.։ Երկու բառարանները միասին 12 ր.։ Ճանապարհածախսը հեղինակի վրա։ Դիմել՝ А. Дагбашяну. Коргановская ул. № 9. кв. 2 Въ г. Тифлисъ.
(Հ.Հ.) 265. 10—6

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА
на 1913 г.
НА ЕЖЕМѢС. ПОПУЛЯРНО-МЕДИЦИНСКІЙ ОРГАНЪ
„ЖУРНАЛЪ ЛЕЧЕБНИКЪ"
Журналъ посвященъ цѣлямъ самолеченія и предоставляетъ БЕЗПЛАТНО своимъ подписчикамъ медицинскіе совѣты, указывая наиболѣе доступныя средства въ домашней обстановкѣ больного.
Журналъ указываетъ желающимъ спеціальныя лечебницы, курорты, санаторіи какъ отечественныя такъ и заграничныя.
Подписчикамъ будетъ выслана въ видѣ Преміи первый выпускъ
БОЛЬШОГО ДОМАШНЯГО „ЛЕЧЕБНИКА"
который въ отдѣльной продажѣ стоитъ 1 руб. Переписка и подробное описаніе болѣзней можно на всѣхъ языкахъ.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: съ пересылкою въ Россію НА ГОДЪ 1 РУБЛЬ; можно выслать почтовыми марками (въ заказ. письмѣ).
Подписка принимается по желанію съ любого мѣсяца на годъ.
Адресъ: С.-Петербургъ, Троицкая ул. 6, кв. 16. Главная К-ра Редакціи «Журналъ Лечебникъ»
288. 10—2

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թւի ապրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. ապրիլի 17-ը
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 6—10 ժ. 16 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ. Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ Պոստային գնացքը № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 1 ժ. ... ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 1... ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բագու 3 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 8—6 ժ. 2... ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. ... ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ.—Պոստային գնացքը № 3—9 ժ. 5... ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 56 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում Միխայլօվօ 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 առ.։ Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում ... ժ. 18 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պոստային գնացքը № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. ... ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12 ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (Ուլուխանլուից Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 24/23 (միայն II և III կարգի վագօններով)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12 ժ. 10 ր. ցեր., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցեր., Երևան 1 ժ. 33 ր. ցեր.։ Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 50 ր. ցեր., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցեր.։

ԲՈՐԺՕՄ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—8 ժ. ... ր. առ., հասնում է Բօրժ 10 ժ. 41 ր. առ., Բօրժօմ 1 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար № 19/20—3 ժ. ... ր. ցեր., հասնում է Բօրժ 5 ժ. 59 ր. ցեր., Բօրժօմ 9 ժ. 2 ր. երեկ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 5—9 ժ. 35 ր. ե... Պոստային գնացքը № 3—9 ժ. 1 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 7—3 ժ. 53 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Պոստային գնացքը № 4—9 ժ. ... ր. երեկ.։ Մարդատար գնացքը № 8—5 ժ. 54 ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 10—8 ժ. 40 առ.։ Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պոստային գնացքը № 4/3—7 ժ. 32 ր. եր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 26/25—(II և III կարգի վագօններով)—10 ժ. 50 առ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—... ժ. 7 ր. եր.։ Մարդատար գնացքը № 19/20—7 ... 38 ր. առ.։

Կ. Հ. Հրատ. Ընկերութիւն

Լոյս տեսան և ուղարկվեցին տարեկան բաժանորդներին «Համբային Մատենադարանի» № 6 Յով. Մալխասեանի «ՑԱՆՑԱՆՔԸ», № 14 Գ. դը Մօպասանի «ՃԱՐՊԱԳՈՒՆԴԸ», «ԶԱՐԴԸ» Թարգմ. Ռ. Խան-Ազատի և № ... Վ. Վալադեանի «ԲԺԻՇԿԸ»։ Պահեստը Ընկերութեան՝ Тифлисъ, Кавказское Арм., О во Бебутовская № 25.
323. 1—...

„Մշակի" խմբագրատանը վաճառվում են
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.
1) Հասարակութեան Նեցուկները, Հ. Իբսէնի, Թարգմ. Լ. Բարայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.-էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Աւ. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . . . 40 կ.
Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15% զեղչ։
Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ", Тифлисъ.
(4) 10—1

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Գ. ՏԷՐ-ՌՈՒԲԻՆԵԱՆԻ
„Լ. Շանթ, նրա երկերը և „Հին Աստուածներ"" Դ...
Ստ. Լիսիցեանի առաջաբանով և Լ. Շանթի նկարով։
Գինը 20 կոպ.
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։
311. 3—3